

Opinnäytetyö (AMK)

Media-alan koulutusohjelma

Elokuva

2021

Miikka Lautkoski

INTIIMIKOHTAUKSEN TURVALLISUUS

– Kuinka ohjata intiimikohtaus ilman läheisyyskoreografia?

OPINNÄYTETYÖ (AMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Media-alan koulutusohjelma
Elokuva

2021 | 42 sivua

Miikka Lautkoski

INTIIMIKOHTAUKSEN TURVALLISUUS

– Kuinka ohjata intiimikohtaus ilman läheisyyskoreografiaa?

Opinnäytetyö käsittelee elokuvatuotannon intiimikohtausten toteuttamisen turvallisuutta. Rajattu näkökulma keskittyy elokuvaohjaajan asemaan ja vastuuseen suhteessa näyttelijöihin sekä ohjaajan työkuvaan intiimikohtauksen suunnitteluvaiheesta jälkituotantoon asti. Opinnäytetyön tavoite on lisätä tietoisuutta aiheesta ja toimia apuna alkutaipaleen elokuvantekijöille, jotka ovat toteuttamassa ensimmäistä intiimikohtaustaan ilman tarvittavaa ammattitaitoa. Tavoitteena on tuoda näyttele toimintatapoja, jotka lisäävät alan turvallisuutta ja suojelevat työntekijöiden henkistä hyvinvointia. Tärkeää on myös olla osa muutosta ja vahvistaa sitä viestimällä tämän hetken toimintakulttuurin vaaroista ja epäkohdista vähintään omalle koululleni.

Suurennuslasin alla ovat elokuvatuotannot, joihin ei ole resurssien vähyyden takia palkattavissa intiimikohtausten toteuttamiseen erikoistunutta ammattihenkilöä. Pienemmissä ja epäammattimaisemmissa tuotannoissa työryhmän jäsenet toimittavat usein monen eri elokuva-alan työnkuvan tehtävää. Ohjaajalla voi olla tällaisissa tuotannoissa täyden taiteellisen vastuun lisäksi paljon muuta tuotannollista vastuuta. Ohjaaja on näyttelijöiden lähin työtoveri ja hän on merkittävässä valta-asemassa suhteessa näyttelijöihin. Elokuvaohjaajan toimintatavat määrittävät täten vahvasti näyttelijöiden työturvallisuuden sekä koko tuotannon toimintakulttuurin turvallisuuden.

Opinnäytetyö nojaa vahvasti Saara Kotkaniemen vuonna 2020 laatimaan ja Suomen elokuvasaatiön julkaisemaan selvitystyöhön ja muihin sen pohjalta syntyneisiin julkaisuihin. Muu lähdeaineisto koostuu ammattilaisten haastatteluista, verkkolehtien julkaisuista sekä alan kirjallisuudesta. Lähdeaineiston lisäksi aihetta käsitellään omakohtaisten kokemusten kautta. Opinnäytetyön jäljiltä allekirjoittaneelle on entistäkin selkeämpää, että elokuva-ala on suurien ja nopeidenkin muutosten edessä. Elokuvakoulut seuraavat luonnollisesti alan liikehdintöjä viiveellä, mutta jo tämän opinnäytetyön arviointivaiheessa oli selvästi nähtävillä muutoksen tuulet oman kouluinstituutiosi rakenteissa ja se on tuloksista tärkein.

ASIASANAT:

elokuvaohjaaja, intiimikohtaus, seksikohtaus, läheisyyskoreografi, intiimikoordinaattori, elokuvaopiskelija, amatöörielokuvatuotanto, indie-elokuva

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Degree Programme in Media Arts
Film Art

2021 | 42 pages

Miikka Lautkoski

THE SAFETY OF AN INTIMACY SCENE

– How to direct an intimacy scene without an intimacy coordinator?

This bachelor thesis examines the safety of intimacy scenes in film productions. It investigates the subject matter from the perspective of a film director and covers the process of creating intimacy scenes for film from pre-production to post-production. The purpose of the thesis is to raise awareness and demonstrate practices that promote the safety and wellbeing of film crews. The thesis is specifically aimed for inexperienced and amateur filmmakers who are carrying out their first intimacy scenes and are without essential knowledge and resources to do so safely. It is also important to promote the change of the film industry and highlight the risks and faults of the current working environment to my own school organization in minimum.

The thesis focuses on film productions that have minimal resources and thus are unable to hire appropriate professionals on board. Film director's workload often consists of other productional tasks and chores in such productions and his or her ability to focus on the safety and wellbeing of the crew is most likely hindered. The director has significant authority over actors and the director's methods of working determine their safety and the overall safety of the whole film crew.

This thesis is influenced by the work of Saara Kotkaniemi which was published by The Finnish Film Foundation in 2020. Other sources include interviews of professionals, web-articles, and film literature. Furthermore, I cover methods that promote safety in filmmaking through my own experience. In conclusion it is clear to me that the film industry is going through a rapid and profound change. Film schools are following the changes in the industry and are adapting to the changes. During the evaluation process of this thesis, it was clear that the school institution had already reacted to the rapid change in the industry and had started to promote safer working methods with intimacy scenes.

KEYWORDS:

film director, intimacy scene, sex scene, intimacy coordinator, intimacy choreographer, film student, amateur production, independent film production

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	5
2 INTIIMIKOHTAUS	8
2.1 Intiimikohtauksen määritelmä	8
2.2 Uusi ammattinimike: läheisyyskoreografi	10
2.3 Läheisyyskoreografin työnkuva	12
2.4 Intiimisuoja	15
2.5 Suljettu setti	16
2.6 Nudity rider – sopimus intiimikohtauksien sisällöstä	17
3 OHJAAJA LÄHEISYYSKOREOGRAFINA	19
3.1 Roolihahmon seksuaalisuuden rakentaminen	19
3.2 Intiimikohtauksen koreografia	21
4 INTIIMIKOHTAUS ILMAN LÄHEISYYSKOREOGRAFIA	25
4.1 Ohjaajan vastuu	25
4.2 Ideointi- ja käsikirjoitusvaihe	27
4.3 Casting ja koekuvaukset	29
4.4 Esituotanto ja suunnitteluvaihe	31
4.5 Kuvaukset	34
4.6 Jälkituotanto	37
5 LOPUKSI	39
LÄHTEET	41

1 JOHDANTO

Ohjatessani taiteellista opinnäytetyötäni – syvällä Turun saaristossa, saunaseksikoh-
tauksen keskellä – olisin toivonut, että minulle olisi jossain vaiheessa elokuvaopintojeni
opetettu jotain kyseisten kohtausten toteuttamisesta. Taiteellinen opinnäytetyö sisälsikin
nykykäsitykseni mukaan useamman intiimikohtauksen, ja vaikka olin valmistautunut koh-
tausten ohjaamiseen mielestäni riittävällä tavalla, jouduin silti toteamaan, että eihän
tämä nyt ihan putkeen mennyt.

Mielenkiintoista on se, että elokuvakouluissa kyllä keskitytään turvallisuuden näkökul-
maan, mutta se koskee lähinnä fyysisiä vaaratekijöitä. Vaikkei hiekkasäkkien käyttöä ja-
lustojen tukemiseksi voikaan koskaan korostaa liikaa, niin tämän hetken toimintakulttuuri
ei vielä yllä suojelemaan ihmisten henkistä turvallisuutta. 'Risk assessment' eli riskikar-
toitus tuli varsin tutuksi vaihto-opintojeni aikana Skotlannissa. Ison-Britannian elokuva-
teollisuus on Suomea byrokraattisempi, mutta sielläkin täyttämässäni riskikartoituskaavi-
oissa oli huomioitu vain silmin nähtävät fyysiset vaaratekijät, kuten ympärivuotisen vesi-
sateen liukastaman katukivetyksen liukkaus.

Elokuvateollisuuden rakenteista on paljastunut viime vuosien aikana mittava aukko. Elo-
kuva-alan työntekijöiden, eritoten näyttelijöiden, henkistä turvallisuutta ei olla ymmärretty
suojella tarpeeksi hyvin. Näyttelijä Saara Kotkaniemi on tehnyt laajamittaisen selvitys-
työn intiimikohtausten tekemisestä kameratyöskentelyssä. Selvitystyön pohjalta on jul-
kaistu Suomen elokuvasäätiön toimesta ohjeistus intiimikohtausten tekemiseen kamera-
työskentelyssä, ja alalle on sen viitoittamana syntyessä turvallisempi toimintakulttuuri.
Tutkin aineistoa ja aihetta elokuvaohjaajan näkökulmasta ja ammennan omista koke-
muksistani käsin kokemattomammille elokuvantekijöille konkreettisia, turvallisempia toi-
mintatapoja.

Opinnäytetyöni pääasiallinen tavoite on tietoisuuden lisääminen ja turvallisuutta lisää-
vien toimintatapojen esillepano. Olettamukseni on, että läheisyyskoreografin käyttö intii-
mikohtauksia sisältävissä tuotannoissa tulee olemaan lähitulevaisuudessa enemmänkin
sääntö kuin poikkeus. Tästä syystä koin tärkeäksi käsitellä aihetta alkutaipaleen eloku-
vantekijöiden näkökulmasta. Amatööri- ja opiskelijatuotantoihin ei voi olettaa palkattavan
erikoisosaajaa, joka vastaisi intiimikohtausten turvallisuudesta. Intiimikohtauksia tullaan
varmasti toteuttamaan ilman siihen erikoistunutta ammattihenkilöä, joten tärkeintä on

koko alan tekijöiden tietoisuuden lisääminen ja toimivien sekä turvallisten metodien antaminen kokemattomille ohjaajille.

Käsittelen aluksi uutta, vasta alalle vakiintuvaa termiä intiimikohtaus sekä läheisyyskoreografin työnkuvaa. Siirryn sen jälkeen läheisyyskoreografin käyttämiin metodeihin ja tuotannon eri vaiheiden tarkempaan purkuun intiimikohtausten toteuttamisen suhteen omakohtaisten kokemusten vahvistamana.

Yhdysvaltalainen käsikirjoittaja ja ohjaaja David Mamet käsittelee kirjassaan *On Directing Film* (1991), esteettisen etäisyyden käsitettä (aesthetic distance). Hän kuvaa tilanteen, missä teoksen eksplisiittisen väkivallan näyttäminen saa katsojan joko tuomitsemaan näkemänsä valheelliseksi ja epäaidoksi tai toteamaan, että kuvattu tapahtuma tapahtui oikeasti. Samaa pätee eksplisiittisiin seksikohtauksiin, missä katsoja kyseenalaistaa sisällön ja alkaa miettiä sen toteutustapaa. (Mamet 1991, 87) Katsoja tulee siis tällöin tietoiseksi näkemästään ja tippuu pois kerronnan kuljetuksesta.

Kyseistä tapahtumaa voisi kuvata myös immersion katkeamiseksi, missä katsojan katselukokemus muuttuu tietoiseksi ja emotionaalinen eläytyminen elokuvateoksen hahmoihin ja maailmaan estyy. Yksi yleinen ilmentymä häpeän vaikutuksesta immersioon on monelle tuttu: perheen tai vanhempien seurassa katsottu tv-sarja, jossa tulee yhtäkkiä seksuaalisesti latautunut kohta. Häpeän luoma kiusallisuus katkaisee yhteyden teoksen maailmaan.

En väitä että, elokuvataiteen tai audiovisuaalisen teoksen ainoa päämäärä tulisi olla katsojan immerssiivinen kaappaaminen. Seksiä tai seksuaalisuutta käsittelemällä voidaan paikallistaa ja herätellä erityisesti juuri häpeän tunnetta ja tuoda se henkisesti kypsän katsojan tietoisuuteen turvallisesti. Se tosin vaatii suurta taitoa katsojan kuljettamisessa haluttuun suuntaan, eikä vain jättää kaoottiseen tilaan ilman moraalista ankkuria. Mielestäni onnistuneen elokuvakokemuksen salaisuus on nimenomaan se, että elokuvan kerronta on niin taitavaa, etten tule tietoiseksi sen manipulatiivisista pyrkimyksistä katsoessani sitä. Tällöin olen emotionaalisesti kiinnittynyt tarinan kuljetukseen ja luottaudun teoksen manipulaatiolle.

Vaikka intiimikohtauksista tai seksillä myymisestä mediassa olisi mitä mieltä tahansa, on selvää, että seksuaalinen sisältö tulee vain lisääntymään maailmamme kuluttamassa mediassa ja taiteessa. Kehityksen suunta on helposti nähtävissä elokuvahistoriaa pinta-puolisesti tarkastellen. Seksuaalisen sisällön normalisoituessa sen kulutukseen turtuu ja toleranssi eksplisiittiselle sisällölle kasvaa. On mahdotonta luoda seksuaalisuutta

säätlevää universaalia säännöstöä. Rajojen rikkominen dominoi taiteessa, koska taide ei ole mahdollista, eikä syytä rajoittaa. Kun taide on kytköksissä rahallisen voiton tavoitteluun, on sen eettisyys heti haastavampi pala purtavaksi. Nousseen toleranssin myötä seksuaalisesti eksplisiittinen sisältö pyrkii rikkomaan rajoja kerta toisensa jälkeen ja se puolestaan johtaa kulttuuriin, jossa seksuaalisuus nousee helposti ylikorostuneeseen ja kieroön rooliin.

Koska kysyntään tullaan aina vastaamaan, niin näen parhaimmaksi ratkaisuksi vastata tarpeeseen mahdollisimman turvallisesti ihmisten henkistä hyvinvointia varjellen. Aihetta käsitellessä on myös tärkeä tehdä esimerkiksi eksplisiittisen seksikohtauksen ja intiimikohtauksen välille erottelu, ja yrittää luokitella intiimikohtauksia niiden sisällön ja haastavuuden perusteella. Intiimikohtauksen määritelmään lukeutuu kevyimmillään kohtauksessa näyttäytyvä vähäpukaisuus. Seuraavassa luvussa on määritelty tätä vasta alalle vakiintuvaa termiä yksityiskohtaisemmin.

2 INTIIMIKOHTAUS

2.1 Intiimikohtauksen määritelmä

Intiimikohtauksen määritelmän voisi helposti mieltää käsittämään vain eksplisiittiset seksikohtaukset. Käsite on kuitenkin laajempi ja sen piiriin on pyritty sisällyttämään kaikki sellainen toiminta ja alastomuus, mikä voi vaarantaa näyttelijän henkisen hyvinvoinnin seksuaalisuuden alueella.

Intiimikohtauksen käsite sisältää siis kaikki kohtaukset, missä on seksuaalista toimintaa tai alastomuutta. Alastomuuden käsitteen alle lukeutuu vähäpukeisuus esimerkiksi alusvaatteissa tai uima-asussa. (Kotkaniemi 2020a, 6)

Intiimikohtauksessa on siis kaksi ulottuvuutta: toiminta ja visuaalisuus. Luonnollisesti nämä kaksi ulottuvuutta yhdistyvät usein intiimikohtauksessa, mutta ne eivät ole toisistaan riippuvaisia. Intiimikohtaus voi olla esimerkiksi hahmon herääminen sängystä alushousut jalassa. Tällöin kohtaaminen ei sisällä seksuaalista toimintaa, mutta visuaalisuuden ja paljastuneisuuden takia näyttelijä on haavoittuvassa asemassa. Jos intiimikohtauksessa puolestaan näytetään lähikuvana näyttelijän kasvot kesken simuloitun seksin, on toiminta seksuaalisesti latautunutta ja haavoittavaa, vaikkei kuvassa näkyisikään varsinaista alastomuutta. Yksinkertaistettuna intiimikohtauksessa näyttelijä esiintyy kameralle ja ympäröivälle työryhmälle seksuaalisesti haavoittuvaisessa asemassa.

Seksuaalisesti haavoittava toiminta näyttelijöiden välisessä vuorovaikutuksessa on teoriassa kaikkea latautuneen katseen ja seksuaalisen väkivallan väliltä. Se pitää sisällään esimerkiksi kosketuksen, ihokontaktin, simuloitun seksin ja suutelemisen. Visuaaliselle seksuaalisuuden haavoittuvuudelle puolestaan altistaa jo pienikin vähäpukeisuus, ja äärimmilleen vietynä, täysi alastomuus. Potentiaalisesti haavoittava toiminta tai visuaalisuus on aina subjektiivista ja se korostaa näyttelijöiden yksilökohtaista rajojen määrittelyä.

Intiimikohtauksien vaativuutta tai haavoittuvuuden astetta on vaikea luokitella, koska kyse on hyvin subjektiivisesta ja näyttelijäkohtaisesta asiasta. Visuaalisen haavoittuvuuden luokitus muuttuu luonnollisesti eri asteisen vähäpukeisuuden tai alastomuuden myötä. Intiimikohtauksen toiminnan luokitteluun on määriteltävissä selkeämmin eri

tasoja. Kosketusta voi pitää kevyimpänä toiminnan muotona, mutta sekin voi olla äärimmillään hyvin seksuaalisesti latautunutta.

Kosketukseen liittyen on tärkeä tiedostaa, että genitaalikosketus ei ole missään tilanteessa elokuvanteossa tarpeellista. Se on aina kierrettävissä elokuvallisin keinoin koreografian, intiimisuojien ja kuvan sommittelun tai rajauksen avulla. (Kotkaniemi 2020a, 8)

Simuloitu seksi ja ihokontakti ovat näyttelijöille jo selkeästi pelkkää kosketusta vaativampia. Ne sisältävät lähietäisyydellä tapahtuvaa vuorovaikutusta ja jatkuvaa ihokontaktia vastaanäyttelijän kanssa. Simuloitu seksi tuo väistämättä mukanaan myös seksiaktin toiminnan näyttelemisen. Se edellyttää näyttelijältä perusteellisempaa roolihahmon rakentamista. Roolihahmon seksuaalisuus pitää sisällään hahmon kehonkielen ja seksuaalisen ääntelyn luonteen. Seksuaalinen toiminta jatkuvassa ihokontaktissa ja liikkeessä vastaanäyttelijän kanssa altistavat helposti yksilökohtaisten rajojen ylittymiselle ja sen takia seksin simuloiminen on paljon vaativampaa kuin etäämmältä tehty kosketus.

Englantilainen intiimikoordinaattori Ita O'Brien pitää suutelemisen intiimiysastetta simuloitua seksiä korkeampana. Simuloidun seksin ääritapauksessa näyttelijöiden intiimisuojat ovat kosketuksissa toisiinsa, kun taas suudellessa näyttelijöiden huulet koskettavat toisiaan ilman mitään suojaa. (Chaundy 2020, 29:47 min)

Ita O'Brien aloitti kehittämään läheisyyskoreografian toimintatapoja vuonna 2014 ja hän lienee yksi maailman pätevimmistä työnkuvaa toimittavista ammattihenkilöistä. Hänen aloittaessaan alalla ei ollut minkäänlaisia rakenteita intiimikohtausten turvalliseen toteuttamiseen. Vuonna 2015 uusiseelantilaisen Jennifer Ward-Lealandin johdolla laadittiin ensimmäinen ohjeistus intiimikohtauksiin liittyen. Ita O'Brien kehitti ohjeistusta pidemmälle vuonna 2017 ja julkaisi perusteellisemmän ohjeistuksen intiimikohtausten turvalliseen toteuttamiseen liittyen. (Chaundy 2020, 5:23 min & 10:08 min)

Näyttelijöiden välinen suutelu voi olla helppo nähdä simuloitua seksiä kevyempänä toimintana. Huulet ovat kuitenkin vahvasti erogeeninen, eli seksuaalista mielihyvää tuottava, alue ihmiskehossa. Seksuaalinen mielihyvä puolestaan herättelee väistämättä näyttelijän henkilökohtaista sisäänrakennettua seksuaalisuutta ja suuteleminen tulee toimintana todennäköisesti paljon lähemmäs näyttelijän sisintä kuin mikään muu intiimi kanssakäyminen. Konkreettinen luokittelu suutelemisen ja simuloidun seksin välillä on kuitenkin mahdotonta, mutta suutelemisen vaativuutta ei tule aliarvioida.

Kielisuudelma on normaalia suudelmaa seksuaalisesti latautuneempi. Se voi olla joissain tapauksissa tarpeellista, mutta sen tulisi aina olla perusteltua elokuvan tarinan kannalta. Kielisuudelma tuottaa erittäin todennäköisesti enemmän seksuaalista mielihyvää kuin normaali suudelma, ja on tällöin entistäkin syvemmälle näyttelijöiden henkilökohtaiseen seksuaalisuuteen ulottuvaa toimintaa.

Kaikkein vaativampana pidän intiimikohtauksia, jotka sisältävät väkivaltaa. Niissä yhdistyy kahden eri erikoisosaamisalueen elokuvatekniset liikkeen säveltämismuodot: taistelukoreografia ja toinen vieraampi, alalle vasta hiljalleen vakiintuva ja paikkaansa hakeva käsite, läheisyyskoreografia. On sanomattakin selvää, että stunt-koordinaattorin tai taistelukoreografin ja läheisyyskoreografin yhdessä suunnittelema kohtaus on heti monimutkaisempi prosessi.

Intiimikohtaukset, kuten muutkin elokuvakohtaukset, edellyttävät näyttelijän suostumuksen näytellä ja esiintyä kameralle. Intiimikohtauksessa suostumuksen rooli on kuitenkin tärkeämpi, koska panokset ovat korkeammat. Näyttelijän henkinen hyvinvointi on paljon haavoittuvaisempi seksuaalisuuden saralla. Suostumuksen valvontaan ja rajojen kunnioittamiseen on syntynyt mainitsemani uusi ammatti: läheisyyskoreografi.

2.2 Uusi ammattinimike: läheisyyskoreografi

Läheisyyskoreografin ammatti lanseerattiin alalle Me too -liikkeen seurauksena vuonna 2017. Tuotantoyhtiöt halusivat varmistua tekijöiden turvallisuudesta ja esimerkiksi Yhdysvalloissa elokuvanäyttelijöiden liitto ja Ison-Britannian ohjaajaliitto Directors UK molemmat suosittelevat läheisyyskoreografin palkkaamista intiimikohtauksia sisältäviin tuotantoihin. (Kotkaniemi 2020b, 145)

Uudella ammatilla on monta nimeä. Voimme olla varmoja, että kulttuurialan uuden työtehtävän kutsumanimen vakiintumisprosessi kestää vielä pitkään, sillä onhan aina niin monta ammattinimikettä kuin on taitelijaakin. Englannin kielessä vakiintuneempi nimitys on 'intimacy coordinator', eli suoraan käännettynä, intiimikoordinaattori. Muita englanninkielisiä nimityksiä ovat 'intimacy choreographer' ja 'intimacy director', eli intiimikoreografi ja intiimiohjaaja.

Intiimikoordinaattori Amanda Blumenthal toteaa haastattelussa, että intiimiohjaajan titteli on varta vasten teatterin puolella käytettävä nimitys, ja että intiimiohjaajien synty teatterin

piiriin olisi jossain muodossa tapahtunut jo 2000-luvun alkupuolella. (Harris Walker 2019, 3:55 min)

Pia Rickman on tiettävästi Suomen ensimmäinen työnkuvaa harjoittava ammattihenkilö. Hän käyttää työnkuvastaan suomeksi nimitystä läheisyyden koreografi. Rickman on toiminut läheisyyskoreografina *Tove* (2020) -elokuvassa, joka on Suomen vuoden 2020 Oscar-ehdokas, sekä *Rikinkeltainen taivas* (2021) -elokuvassa. *Tove* on ensimmäinen suomalainen elokuva, jossa on käytetty läheisyyden koreografiaa. (Sundqvist 2020)

Pia Rickman toteaa Intiimikeskusteluja-podcastissa, että keskustelu nimitittelistä on edelleen käynnissä myös kansainvälisesti. Rickman toteaa 'intimacy' sanan suomennotoksen, joka on intiimiys, olevan harhaanjohtava, koska työnkuva on paljon intiimialueita ja seksuaalista vuorovaikutusta laajempi. Hän alleviivaa työnkuvan tarkoitusta ja tavoitetta myös tuotannon turvallisuuden vaalijana. Rickmanin suosima nimitys läheisyyden koreografi sisältää terminä kaikenlaisen läheisyyden, ei pelkästään intiimiä tai seksuaalista vuorovaikutusta. Koordinaattorin, ohjaajan ja koreografin tittelin valinnassa puolestaan vaikutti termin koreografi sisältämä toimenkuva sekä tuotannollisena, että taiteellisena vastuuhenkilönä. Koordinaattori on työnimikkeenä taas liian tuotannollinen ja tekninen, kuten mitä esimerkiksi tuotantokoordinaattorin työnkuva on. (Kotkaniemi 2020c, 2:24 min)

The New York Times - verkkolehden artikkelissa työnkuvaa kutsutaan nimellä 'intimacy choreographer' eli intiimikoreografi. Artikkelissä käsittelee teatteriesitysten intiimikohtauksia ja teatterissa koreografin työtehtävät liittyvät liikkeen säveltämiseen ja tarkkaan suunnitteluun, jolloin koreografin titteli istuu luonnollisesti myös intiimikohtauksiin. (Collins-Hughes 2017)

Erittely intimacy coordinator -tehtävän ja intimacy choreographer -tehtävän välillä voi olla tulevaisuudessa yleisempi, kun työnkuva vakiintuu ja sitä jaetaan useamman henkilön kesken. Intiimikoordinaattori voi tällöin olla esimerkiksi spesifimmän läheisyyden koreografin esimies. Koreografin työnkuva ulottuu harvemmin jälkituotantoon asti ja intiimikoordinaattorin työnkuva olisikin johtaa intiimikohtausten turvallisuuden ja näyttelijöiden rajojen kunnioittamisen valvontaa tuotannon alusta loppuun. Läheisyyskoreografin tehtäväksi jäisi tällöin koreografian suunnittelu esituotannossa ja sen ohjaaminen kuvausten aikana. Intiimikoordinaattorin tehtävän voi myös nähdä kaikkein lähimpänä työsuojeluvalluutetun tehtävää elokuva-alalla.

Pääasia on kuitenkin se, että alalle saataisiin intiimikohtauksiin erikoistuneita ammattilaisia. Käytän opinnäytetyössäni termiä läheisyyskoreografi, koska se on mielestäni kaikkein parhaiten ja laajimmin tehtävän mahdollista työnkuvaa Suomessa kuvaava termi, sekä se on kielipillisesti napakampi verrattuna läheisyyden koreografiin.

Yhdysvaltalaisen kaapelitelevisioverkon HBO:n TV-sarja *Game of Thrones* (2011-2019) piti sisällään poikkeuksellisen paljon eksplisiittisiä seksikohtauksia. Sarjan näyttelijät ovat raportoineet jälkikäteen etenkin ensimmäisten tuotantokausien intiimikohtausten olleen haavoittavia. Sarjan tekijöiden toimintatavat painostivat näyttelijöitä ylittämään rajojaan intiimikohtauksissa, eikä esimerkiksi rajattua kuvauspaikkaa, eli 'suljettua settiä' kunnioitettu. (Oller 2020)

HBO:n sarja *The Deuce* (2017-2019) kertoo Yhdysvaltojen 70-luvun pornoteollisuuden noususta ja sisältää paljon eksplisiittisiä seksikohtauksia. Päänäyttelijän Emily Meaden vaatimuksesta sarjan toiseen tuotantokauteen palkattiin HBO:n ensimmäinen intiimikoordinaattori Alicia Rodis. Muutoksen jälkeen sarjan päällikkö David Simon totesi, ettei työskentelisi enää ikinä ilman intiimikoordinaattoria. HBO omaksui vuonna 2018 käytännökseen palkata intiimikoordinaattorin jokaiseen intiimikohtauksia sisältävään tuotantoon. (Kerr 2018)

Suoratoistopalvelu ja tuotantoyhtiö Netflix seurasi perässä ja käytti vuonna 2019 ensimmäisen kerran intiimikoordinaattoria sarjassa *Sex Education* (2019-). (Sawa 2019) Sen lisäksi, että viihdeteollisuuden suuret nimet HBO ja Netflix ovat tuotantoyhtiöitä, omistavat ne molemmat myös maailman suosituimpiin lukeutuvat suoratoistopalvelut. Yhtiöiden vaikutusvalta kasvaa jatkuvasti ja niiden omaksumat toimintatavat, ja tuotantokoneiston standardit vaikuttavat merkittävästi koko alaan. Täten voidaan olettaa, että alalle on vaikiutumassa hiljalleen, mutta kuitenkin yllättävän nopeasti, uusi työtehtävä.

2.3 Läheisyyskoreografin työnkuva

Läheisyyskoreografi vastaa läheisyyttä sisältävien kohtausten, eli intiimikohtausten, suostumuksellisesta työtavasta. Sen lisäksi läheisyyskoreografi vastaa siitä, että intiimikohtaukset ovat tarkasti koreografioituja, eli niissä tapahtuva liike ja toiminta ovat ennalta suunniteltuja ja harjoiteltuja. (Kotkaniemi 2020c, 5:33 min) Työnkuvan vastuu on verrattavissa mihin tahansa muuhun taiteellisesti vastaavan elokuvatuotannon osastonjohtajan tehtävään.

Läheisyyskoreografia ei palkata tuotantoon sen takia, että tuotannossa olisi ongelma, vaan käytäntönä turvallisempien toimintatapojen puolesta. Läheisyyskoreografin työnkuva on vielä varsin tuore ja vakiintuneita työtapoja ei ole vielä ehtinyt syntyä. Tosin on huomioitavaa, että elokuva-alan työtehtävät ovat aina yksilökohtaisia ja vastualueet työtehtävineen vaihtelevat tuotannoittain.

Yksi urauurtavista Yhdysvaltalaisista intiimikoordinaattoreista, Alicia Rodis, kuvaa tehtävän olevan yhteyshenkilö näyttelijän ja tuotannon välillä; näyttelijän ja jopa koko työryhmän edustaja ja puolestapuhuja intiimikohtauksia kuvattaessa sekä kehollisen ilmaisun ja liikkeen valmentaja stunt-koordinaattorin tehtävään rinnastettavissa olevassa roolissa. (Carteris-White, 2:13 min) Kuvauksen pohjalta voitaisiin määrittää vastualueen olevan vahvasti myös jopa työsuojeluvaltuutetun kaltainen asema tuotannossa. Työsuojeluvaltuutetun tai työturvallisuuden advokaatin, edustajan, työnkuva on puuttunut Suomen elokuvateollisuudesta täysin ja läheisyyskoreografin ammattinimikkeellä voitaisiin paikata myös tätä puutetta.

Ita O'Brien nostaa läheisyyskoreografin työnkuvan kulmakiveksi avointa kommunikaatiota ja läpinäkyvyyttä ulottuen koko työryhmän kommunikointiin heti tuotannon alusta asti. Avoin kommunikaatio muuttaa heti sitä, miten intiimikohtausten sisällöstä puhutaan ja aihetta käsitellään. (Chaundy 2020, 15:28 min)

Pia Rickman avaa läheisyyskoreografin esituotannon työnkuvaa niin, että se alkaa purkamalla käsikirjoituksen kaikki läheisyyden sisältö. Käsikirjoituksen intiimikohtaukset puretaan niiden seksuaalisen toiminnan ja niissä näyttäytyvän alastomuuden suhteen. Sen jälkeen käynnistetään keskustelu ohjaajan ja tuottajan kanssa. Ohjaajan kanssa käydään läpi ohjaajan visio ja selvitetään, mitä intiimikohtauksilta halutaan. Tämän jälkeen näyttelijöihin luodaan yhteys ja keskustellaan intiimikohtaukset läpi määrittäen samalla heidän rajansa toiminnan ja visuaalisuuden suhteen. Myöhemmin ohjaaja ja näyttelijä saatetaan yhteen ja selvitetään, miten voidaan toteuttaa ohjaajan vision mukainen intiimikohtaus näyttelijän rajoja kunnioittaen. (Kotkaniemi 2020c, 7:22 min)

Ohjaaja-käsikirjoittaja Alli Haapasalo kertoo, että yhteistyö läheisyyskoreografin kanssa alkaa käsikirjoituksen purkamisella. Läheisyyskoreografi perkaa ensin kaikki käsikirjoituksen intiimikohtaukset yksitellen ja käy sen jälkeen jokaisen niistä läpi ohjaajan kanssa. Kohtaukset käsitellään ensisijaisesti dramaturgisesti, eli tarinan ehdoilla tarinankerrontaa vahvistaen, tutkimalla sitä, mistä kohtaukseen tullaan, mitä kohtauksen aikana tapahtuu ja mihin tilanteeseen se meidät kokonaiskuvan kannalta jättää.

Läheisyyskoreografi on siis minkä tahansa muun elokuvassa työskentelevän erikoisosaajan tavoin palvelemassa elokuvan tarinaa. (Kotkaniemi 2020d, 16:20 min)

Läheisyyskoreografin työ ulottuu parhaimmassa tapauksessa myös näyttelijän valmennukselliseen työhön. Läheisyyskoreografi yrittää rakentaa selkeää eroa näyttelijän oman seksuaalisuuden ilmentymisen ja roolihahmon seksuaalisuuden ilmaisun välille, jottei näyttelijän tarvitse eläytyä vastaanäyttelijän impulsseihin omana itsenään. Roolihahmon fiktiivisen seksuaalisuuden luomiseen on menneisyydessä harvoin annettu teatterikouluissa eväitä, joten ei ole itsestäänselvyys, että näyttelijä osaisi valmistautua esimerkiksi seksikohtauksen näyttelemiseen.

Läheisyyskoreografi on tarpeen tullen yhteydessä muihin osastonjohtajiin. Esimerkiksi puvustajalle on tärkeä kommunikoida näyttelijän rajat pukeutumisen suhteen ja maskeeraajalle tuoda ilmi, jos näyttelijöiden iholta tulee peittää vaikkapa tatuointeja ennen intiimikohtausten kuvaamista.

Ita O'Brien korostaa, kuinka tärkeää on luoda avoin ja suostumukseen perustuva ilmapiiri, jolloin näyttelijöiden on mahdollisimman helppo pitäytyä rajoissaan. Näyttelijöiden ja ohjaajan kesken sovitaan myös turvasanasta, jolla intiimikohtauksen voi keskeyttää milloin vain. (Chaundy 2020, 32:20 min) Vähintään myös apulaisohjaajan tulee olla tietoinen turvasanasta ja hänellä tulisi olla valmius osata reagoida tällaiseen tilanteeseen. Keskustelun jälkeen työskentely jatkuu intiimikohtausten harjoituksissa, joissa toimintaa kokeillaan käytännössä ja jonka pohjalta koreografia syntyy.

Kuvauksissa läheisyyskoreografi valvoo, mitä kuvissa näkyy ja on velvollinen tekemään ohjaajan tietoiseksi, jos kuvatussa otossa näkyy jotain, mitä ei voida lopullisessa teoksessa näyttää. Ita O'Brien antaa nykyään liikaa paljastavien ottojen ennemmin jatkua loppuun asti kuin keskeyttää kuvausta kokonaan. Oton jälkeen hän kertoo ohjaajalle, mihin saakka edellistä ottoa voi leikkauksessa käyttää. Jos näyttelijän rajat ja sopimus määräävät, että tietynlaista materiaalia ei arkistoida, niin läheisyyskoreografi varmistaa, että rajoja ylittävä taltioitu alastomuus poistetaan kuvatusta materiaalista. (Chaundy 2020, 38:20 min)

Läheisyyskoreografin tapa toimia tulisi aina räätälöidä tuotanto- ja yksilökohtaisesti. Kuten minkä tahansa muun elokuva-alan erikoisosaajan, sen pitää tulla myötäilemään valittavia työskentelytapoja, eikä määrittämään liikaa sitä, miten esimerkiksi ohjaaja työskentelee näyttelijöiden kanssa. On ymmärrettävää, että alalla on syntynyt pelko tämän uuden työnkuvan mahdollisesta työskentelyä rajoittavasta vaikutuksesta. On helppo

kuvitella, että mitä tarkemmin näyttelijöiden fyysiset rajat määritellään, sitä tarkempi pitää olla kohtausta näytellessään esimerkiksi sen suhteen, mihin vastanäyttelijää koskee. Tällöin näyttelemisestä voi helposti nähdä tulevan teknisempää ja se voi sotkea näyttelijäntyön yhden tärkeimmän voimavaran: yhteyden vastanäyttelijään. Jos joudut näyttelijänä jatkuvasti laskelmoimaan liikkeitäsi ja varomaan vaikka sitä, että osuuko sormesi vastanäyttelijän alaselän sijaan liian alas, niin on sanomattakin selvää, että se hankaloittaa näyttelijäntyötä. Tällaisessa tapauksessa läheisyyskoreografi on epäonnistunut tehtävässään luoda hengittävää, näyteltävissä olevaa koreografiaa näyttelijöiden suostumuksen sallimissa rajoissa.

Tarve läheisyyskoreografille alalla on todellinen. Saara Kotkaniemi kertoo Intiimikeskusteluja -podcastissa selvitystyötä tehdessään kohdanneensa paljon naisnäyttelijöitä, jotka ovat joutuneet pyytämään maskeeraajaa tai pukusuunnittelijaa tarkkailemaan monitoria ja pitämään huolen siitä, ettei kuvissa näy mitään sellaista, mihin he eivät ole antaneet suostumusta. (Kotkaniemi 2020c, 11:19 min)

Tämä ei kuulosta maskeeraajan tai puvustajan työnkuvalta ja se paljastaakin hyvin selkeästi aukon toimintakulttuurissa. Näyttelijä ei pysty intiimikohtauksen aikana itse valvomaan mitä hänestä kameralle näkyy ja on täten selvää, että tälläkin osa-alueella läheisyyskoreografi paikkaa olemassa olevaa puutetta. Näyttelijän itsensä suorittama ottojen tarkistus kuvauksen lomassa ei ole työtehokkuuden kannalta mitenkään realistista. Elokuvaohjaajat haluavat myös yleisesti ottaen välttää tilannetta, jossa näyttelijä näkee itsensä monitorilta kuvausten ollessa käynnissä, koska se saattaa vaikuttaa näyttelijän suoritukseen. Tällä halutaan suojata näyttelijäntyötä niin, ettei näyttelijä tule tietoiseksi omasta toiminnastaan, suorituksesta tai siitä miltä hän näyttää kuvaushetkellä linssin läpi. Mitä kokeneempi näyttelijä on, niin sitä todennäköisemmin omaa näyttelemistä on mahdollista katsoa niin, että se ohjaa parantamaan suoritusta. Mutta tällöinkin kuulostaisi huolestuttavalta, että näyttelijä itse on ainoa henkilö, joka valvoo omien rajojen kunnioittamisen toteutumista.

2.4 Intiimisuoja

Intiimisuoja on intiimialueelle asetettava suoja, jonka tarkoitus on peittää alueen näkyvyys, suojata aluetta kosketukselta tai tehdä näitä molempia. Intiimisuojien valmistamiselle ei ole alalla vakiintunut vielä mitään tiettyä käytäntöä, vaan suojat ovat yleisesti ottaen kuuluneet puvustuksen vastuualueelle. Ne on valmistettu kohtaus- ja

näyttelijäkohtaisesti vastaamaan tarpeisiin, joita esimerkiksi kohtauksen toiminta ja kameran kuvakulmat asettavat. Intiimisuojat voivat olla teippauksia, leikattuja vaatekappaleita tai muovista, kankaasta tai pahvista valmistettuja suojakappaleita. (Torvinen 2020)

Miesten yleisin intiimisuoja on näyttelijälle räätälöity pussukka tai ”kukkaro”, joka peittää intiimialueen. Naisnäyttelijöiden rinnat peitetään usein suojilla, jotka teipataan pysymään paikoillaan ilman olkaimia tai muita tukia. Naisten alapään intiimialue peitetään joko teipatulla vaatekappaleella tai tarpeen mukaan paksummalla ja kosketukselta paremmin suojaavalla muovin tai pahvin kappaleella. Jos intiimialue altistuu kohtauksessa kosketukselle, käytetään paksumpia ja taipumattomampia materiaaleja, jotka suojaavat tarpeettomalta ihokosketukselta. (Kotkaniemi 2020b, 149)

Intiimisuojien kysyntä kasvaa elokuva-alan intiimikohtausten turvallisuuden ja käytäntöjen parantuessa. Pia Rickman toteaa Intiimikeskusteluja-podcastissa, että intiimisuojille on tullut palveluntarjoaja, eli eri käyttötarkoitukseen suunniteltuja ja testattuja suojia voi lähitulevaisuudessa tilata sen sijaan, että joutuu valmistamaan ne täysin itse ja näyttelijäkohtaisesti räätälöiden. (Kotkaniemi 2020c, 35:10 min)

2.5 Suljettu setti

Termi on suora käännös englanninkielisestä käsitteestä ’closed set’. Suljettu setti on termi, mitä käytetään sellaisesta kuvauspaikasta, mihin pääsee vain ennalta määrätyt ja välttämättömät työryhmän jäsenet. Tällä pyritään usein suojelemaan näyttelijöiden suoritusta tai varjelemaan heidän yksityisyyttään. Suljetussa setissä on pienin mahdollinen ja vain tarpeellinen määrä työryhmän jäseniä. Suljetun setin aikana myös pääsy monitorin, eli kameran kuvaaman näkymän, äärelle voi olla rajoitettu. Alastomuutta tai vähäpukeisuutta sisältävissä intiimikohtauksissa työryhmälle tarkoitettu monitori saatetaan sulkea kokonaan.

Lähimenneisyydessä suljetun setin käsite on ollut paljon vieraampi:

”Ysikäytävällä sitä piti itse vaatia. Siihen suhtauduttiin silloin vähän kummastellen, ei tultu ajatelleeksi että sellaista voitaisiin tarvita.”

- näyttelijä, nainen, 40–50-vuotias (Kotkaniemi 2020b, 136)

Myös tietoisuus ja käytäntö asettaa suljettu setti koskemaan myös esimerkiksi viereisessä huoneessa sijaitsevaa monitoria on tullut myöhemmin. Siitä kertoo osuvasti tämä näyttelijän kokemus:

“Closed set on skidisti kaksinaismoralistinen juttu, kun ne on kaikki siellä monitorilla kattomassa sitä persettä kuitenkin, mut kyl se jeesaa sitä tekemistä vähän.”

- näyttelijä, mies, 40–50-vuotias (Kotkaniemi 2020b, 136)

Suljettu settiä ei ole aina mahdollista järjestää. Esimerkiksi julkisella paikalla tai ulkona kuvattaessa kuvauspaikkaa voi olla mahdoton täysin rajata. Varsinaisen työryhmän ulkopuoliset henkilöt, kuten vierailijat ja kohtauksen ulkopuoliset näyttelijät jäävät lähes poikkeuksetta suljetun setin ulkopuolelle. Paikalla ovat puolestaan välttämättömät työryhmän jäsenet, joihin lasketaan kuvaajan lisäksi usein vähintään ohjaaja, kamera-assistentti ja puomittaja. (Kotkaniemi 2020b, 134)

2.6 Nudity rider – sopimus intiimikohtauksien sisällöstä

Nudity rider on näyttelijän ja tuotantoyhtiön välille solmittava sopimus, jossa määritellään, millaiseen alastomuuteen tai seksuaaliseen sisältöön näyttelijä on tuotannossa suostuvainen. Rajat on voitu määritellä myös yksityiskohtaisemmin kohtaus kohtaukselta. Se on usein itsenäinen dokumentti näyttelijäsopimuksen rinnalla. Suomessa erillisiä nudity rider -sopimuksia ei yleisesti ottaen ole tehty, mutta esimerkiksi Yhdysvalloissa näyttelijöiden ja esiintyjien ammattiliitto edellyttää niiden käyttöä. (Kotkaniemi 2020b, 114)

Ammattiliiton sopimukseen on kirjattu tarkasti intiimikohtausten vaatimukset: vaatetuksen ja alastomuuden määrän sekä toiminnan tarkka kuvaus. Näyttelijältä edellytetään kohtauksen käsikirjoituksen lukemista ennen sopimuksen allekirjoitusta. Sijaisnäyttelijän kanssa kuvatun materiaalin käyttöön täytyy saada näyttelijän suostumus. Tuotannon still-kuvia tai intiimikohtauksesta leikattuja pätkiä ei saa myöskään käyttää markkinoinnissa ilman näyttelijän suostumusta. (Tarantino 2014)

Käsikirjoituksen purku on elokuvanteon kulmakivi. Se mahdollistaa elokuvan luomisen pilkkomalla kokonaisuus yksittäisiin elementteihin. Käsikirjoituksen purku paljastaa esimerkiksi minkälainen työryhmä elokuvan toteuttamiseen vaaditaan, minkälaiset kuvauspaikat lavasteineen ovat tarpeen, ja koko prosessin myötä osataan lopulta arvioida myös kuinka paljon elokuvan toteuttaminen kustantaa. Elokuvaohjaaja ja hänen johtamansa osastonjohtajat purkavat käsikirjoituksen läpi oman vastualueensa näkökulmasta.

Intiimikohtauksia ei ole vastaavalla tavalla purettu. Ongelmana on ollut se, että intiimikohtauksien vaativuutta ja niiden luomaa riskiä näyttelijöiden henkiselle turvallisuudelle ei ole menneisyydessä nähty tai ongelma on sivuutettu vaikean ja häpeällisen aiheen takia. Vastuu näyttelijöiden turvallisuudesta ja hyvinvoinnista on jäänyt heille itselleen sekä ohjaajalle.

Käsikirjoituksen jokaiselle lauseelle ja sanalle on tarkka merkitys. Käsikirjoittaja on ne tarinaan sisällyttänyt ja jokainen valinta tulisi olla perusteltu. Sama pätee intiimikohtauksiin. Kaikella tarinan esittämällä läheisyydellä ja vähäpukaisuudella tulee olla tarkoitus. Ja tältä pohjalta voidaan myös tehdä yksityiskohtainen ja perusteltu sopimus näyttelijän rajoista.

Näen merkittävänä edistysaskeleena turvallisemman toimintakulttuurin syntymiseen sopimuksen, joka erittelee intiimikohtausten sisällön ja jossa määritellään kirjallisesti visuaaliset ja toiminnalliset rajat. Koska sopimukset kirjoitetaan luonnollisesti myös ennen työn alkamista, varmistaa toimintatapa myös avoimemman ja läpinäkyvämmän kommunikation heti tuotannon alkumetreillä. Sisällön purkamisen myötä toteutukselle tulee usein myös hintalappu, joka pakottaa tekijät ja esiintyjät pureskelemaan intiimisisällön tarpeen perinpohjaisesti. Koska käsikirjoituksen yksityiskohtainen purkaminen ja pikkutarkka tekstin ja sanojen analysoiminen on perinteinen ja korvaamaton osa elokuvanteon prosessia, niin miksei samaa työskentelytapaa sovellettaisi myös intiimikohtausten suhteen? Ja mitä tulee intiimikohtausten riskeihin ja mahdollisiin seuraamuksiin, niin intiimikohtausten purku tulisi olla työskentelyturvallisuuden näkökulmasta prioriteettilistan kärjessä.

3 OHJAAJA LÄHEISYYSKOREOGRAFINA

3.1 Roolihahmon seksuaalisuuden rakentaminen

Joissain tilanteissa läheisyyskoreografin työnkuva voi ulottua esituotantovaiheen valmennukselliseen työskentelyyn näyttelijöiden kanssa. Läheisyyskoreografin johdolla voidaan suorittaa näyttelijäharjoituksia, jotka valmistavat näyttelijät varsinaisiin intiimikohtauksiin. Sen lisäksi läheisyyskoreografi voi olla mukana alustamassa ja ohjaamassa näyttelijöiden roolihahmojen seksuaalisuuden luomisessa. Näyttelijän omasta henkilökohtaisesta ja vaistonvaraisesta seksuaalisuudesta etäämmällä oleva rakennettu seksuaalisuus suojelee näyttelijää kuvaustilanteissa. Roolihahmon seksuaalisuuden rakentaminen hyvissä ajoin ennen kuvauksia on näyttelijälle äärimmäisen tärkeä keino välttää paljastamasta mitään liian henkilökohtaista ja intiimiä kuvaustilanteen kiireisessä ja paineistetussa ilmapiirissä.

Kun läheisyyskoreografia ei tuotannossa ole, tulisi ohjaajan työskentely näyttelijöiden kanssa alkaa vastaavasta valmennuksellisesta lähestymistavasta. Erityisesti silloin, kun näyttelijä ei ole kokenut ammattilainen, on tärkeää alustaa työsuhte ruokkimalla näyttelijän mielikuvitusta, ja ohjata näyttelijää roolihahmon rakennusprosessissa jo ennen normaaleja kohtausharjoituksia. Kokemattoman näyttelijän tulee tiedostaa, että intiimikohtauksiin valmistautuessa tulisi roolihahmolle rakentaa omasta henkilökohtaisesta seksuaalisuudesta irrallaan oleva seksuaalisuus: miten hahmo esimerkiksi ääntelee tai minkälainen kehonkieli ja liikkeen luonne hänellä on intiimissä vuorovaikutuksessa. Jos näitä asioita ei rakenneta etukäteen ja seksikohtaus kuvataan pahimmassa tapauksessa vaikkapa täysin improvisoiden, on todennäköistä, että näyttelijä joutuu paljastamaan ja näyttämään itsestään sellaista, mitä hänen ei tarvitsisi, ja mitä hän saattaa katua myöhemmin.

Kuvaustilanteessa näyttelijä voi kokea olonsa haavoittuvaiseksi, jos ohjaajan ohjeet ovat suoraan rinnastettavissa näyttelijään itseensä. Jos ohjaaja esimerkiksi huutaisi kesken seksikohtauksen ohjeena jotain, mihin näyttelijä joutuu reagoimaan improvisoiden oman seksuaalisuutensa kustannuksella, saattaa se asettaa näyttelijän työryhmän edessä kiuhalliseen asemaan. Havainnollistavana esimerkkinä tästä voisi olla vaikkapa ohjaajan koko työryhmän kuullen esittämä ohjaus, jossa ohjaaja kyseenalaistaa ja samalla tuomitsee näyttelijän ääntelyt simuloidun seksikohtauksen aikana. Jos ääntely on näyttelijän

vaistonvaraista toimintaa, niin ohjaajan kommentti osuu helposti hyvin intiimille alueelle. Vaikkei itse kommentti olisikaan loukkaava, niin näyttelijän seksuaalisuuden alueella liikuttaessa voi asiallisetkin kommentit osua arkaan paikkaan.

Roolihahmon seksuaalisuuden luomisessa vain mielikuvitus on rajana. Ita O'Brienin yksi lähestymistapa on tutkia valmennettavien näyttelijöiden kanssa eläinten parittelukäyttäytymistä. (Guardian Culture 2019, 5:15 min) Kun tarkastelussa on eläin, on asiaa helpompi käsitellä objektiivisesti. Eläinten liikkeistä ja toiminnasta voi ammentaa uusia ideoita ja esimerkiksi eri apinalajien parittelutyyleistä voi löytää helposti yhtymäkohtia ihmisten seksuaaliseen käyttäytymiseen. Eläinten erilaiset parittelutyyliä myös helpottavat asian ulkoistamisessa ja luovat uuden kielen aiheesta keskustellessa. Roolihahmon seksuaalista liikehdintää voi vaikkapa kuvata gorillamaiseksi. Liikkeen ja liikehdinnän lisäksi samat mielikuvitusta ruokkivat keinot pätevät seksuaaliseen ääntelemiseen.

Yksi tapa ulkoistaa seksuaalisuuden ilmentäminen on käyttää kuvaustilanteessa jotain täysin asiayhteydestä irrallaan olevaa mielikuvaa. Mielikuvia tulisi rakentaa ennen kuvauksia, jolloin näyttelijällä on laajempi valikoima erilaisia työkaluja, joihin hän voi turvautua intiimikohtauksen aikana. Mielikuvat voivat auttaa syventämään näyttelemistä ja lieventää intiimikohtauksen jännitystä. Ne voivat ohjata näyttelijän, etenkin amatööri näyttelijän, keskittymään johonkin aivan muuhun, jolloin hahmon sisäinen maailma voi näytettyä paljon syvällisempänä kuin mitä se pelkällä intiimikohtauksen toimintaan keskittymällä olisi.

Alli Haapasalo kuvaa Pia Rickmanin tämänkaltaisten mielikuvia hyödyntävien tekniikoiden etäännyttävän näyttelijän omasta seksuaalisuuden ilmentymisestä. Näyttelijän käyttämä mielikuva nautinnollisesta asiasta, kuten vaikkapa lempijäätelön lipaisu huulilta, saadaan rinnastettua intiimikohtauksessa näytettyyn seksuaaliseen nautintoon ja toimii puhtaasti ei-seksuaalisena teknisenä suoritteena. (Kotkaniemi 2020d, 18:00 min) Tällöin seksuaalinen ilmaisu ja ulosanti syntyy ulkoistetun ajatusprosessin seurauksena, eikä sisäsyntyisen henkilökohtaisen reaktion kautta.

Pia Rickman alleviivaa edellä mainittujen tekniikoiden olevan tärkeitä etenkin nuorten näyttelijöiden kanssa työskennellessä. On tärkeää ottaa huomioon nuorten näyttelijöiden seksuaalinen epäkypsyys, ja etenkin silloin lähestyä näyttelemistä täysin seksuaalisuuden ulkopuolella olevien mielikuvien kautta. (Kotkaniemi 2020c, 18:50 min)

Kaikissa edellä mainituissa seksuaalisuuden ulkoistamistavoissa on riskinä se, että näytteleminen muuttuu liian tekniseksi. Pahimmassa tapauksessa näyttelijä menettää

yhteyden vastaanäyttelijäänsä. Mitä varhaisemmassa vaiheessa esituotantoa näyttelijät ohjataan rakentamaan roolihahmolle näyteltävissä oleva seksuaalisuus, sitä todennäköisemmin näyttelijät osaavat soveltaa ja käyttää omaksumiaan työkaluja hyödyksi intiimikohtauksissa ilman, että itse näyttelemisen tai kehollinen ilmaisu muuttuu mekaaniseksi. Taitava näyttelijä osaa juurruttaa ja naamioida yllättävänkin vaativia tapoja ja maneeereja niin syvälle hahmon selkärankaan ja sisäiseen maailmaan, että näkemämme on uskottavaa - gorillamaisuuksista huolimatta.

3.2 Intiimikohtauksen koreografia

Tarkastellaan asiaa lyhyesti kahden jo alalle vakiintuneen erikoisosaamisalueen kautta: tanssikoreografia ja taistelukoreografia. Toimivan ja miellyttävän tanssikoreografian suunnittelemisen vaatii erityistä taitoa. Jos tanssikoreografia tehdään ilman ammattitaitoa, ei se ole todennäköisesti lopputulokselle tai teoksen tarinalle eduksi. Puolestaan taistelukohtauksen toiminta ei näytä uskottavalta, jos sitä ei ole tehnyt ammattihenkilö. Taistelukohtauksen toteutuksessa uskottavuuden ja toimivuuden yli nousee tärkein seikka: turvallisuus. Taistelukohtausta ei voi lähteä tekemään ilman valmiiksi laadittua tarkkaa suunnitelmaa, koska fyysisen loukkaantumisen riski on suuri. Täten taistelukohtaukset ovat hyviä vertauskohteita suhteessa intiimikohtauksiin.

Vastaavasti näyttelijöiden saattaminen turvalliseen ja uskottavaan intiimiin yhteyteen vaatii erikoisosaamista. Intiimikohtaus ei välttämättä edellytä esiintyjältä samalla tavalla mitään tiettyä kehonhallinnallista taitoa kuin mitä vaikka haastava tanssikoreografia vaatii. Mutta intiimikohtaus voi yhtä lailla epäonnistua olemalla epäuskottava. Mitä tarkemmin intiimikohtauksen toiminta on käsikirjoituksessa kirjoitettu, sitä helpompi koreografia on luoda tarinaa vahvistavaksi elementiksi.

Selvitystyössään Kotkaniemi toteaa, että käsikirjoitusten seksikohtaukset ovat usein kirjoitettu hyvin epämääräisesti ja hahmojen varsinaiset toiminnot jäävät pimentoon. Yksittäisten ja selkeiden toimintakuvausten sijaan saatetaan toiminta kuvata seksikohtauksessa vain niin, että hahmot ”harrastavat seksiä” tai ”touhuavat sängyllä”. Kotkaniemen kyselyssä tuli ilmi, että suurin osa haastatelluista piti ohjaajan aloitteellisuutta koreografian luomisessa hyvänä työtapana. (Kotkaniemi 2020b, 139) Mielestäni amatööriutuotannoissa on ehdottoman tärkeää, että ohjaaja tekee aloitteen koreografian luomisprosessin käynnistämisessä. Kokemattomien näyttelijöiden ei sovi olettaa olevan tietoisia koreografian merkityksestä ja sen tuomasta turvasta.

Ita O'Brien alleviivaa intiimikohtauksen koreografian luomisprosessin käynnistyvän henkilöhahmojen motiiveista ja valtasuhteista. Varsinainen toiminnan rakentaminen tapahtuu yksittäisten liikkeiden rakentamisella ja niiden sarjoittamisella. Toiminnan harjoittelu aloitetaan yksinkertaisista suostumuksellisista liikkeistä ja näyttelijät totutetaan hiljalleen intiimimpään vuorovaikutukseen. (Chaundy 2020, 30:03 min)

Intiimikohtausta harjoitellessa tulisi näyttelijöiden välinen intiimi toiminta rakentaa lyhyistä ja yksinkertaisista harjoitteista asteittain vaativimpiin liikesarjoihin. Kaikki tulisi aloittaa näyttelijöiden tutustuttamisesta toisiinsa. Mielestäni optimitilanteessa näyttelijöille olisi otollista tarjota mahdollisuus itseohjautuvaan tutustumiseen, jotta suhde näyttelijöiden välillä rakentuisi omaehtoisesti. Tällöin kaikille yksilölliset tavat tutustua ja sosiaalisen kohtaamisen etenemisen vauhti on todennäköisemmin vapaampi kuin mitä se olisi ohjaajan auktoriteetin alaisuudessa suoraan käytännönharjoitteluun hypättäessä. Oiva tapa luoda puitteet näyttelijöiden väliselle dialogille, jossa ohjaaja voi olla myös mukana, on keskustella vaikkapa käsikirjoituksesta ja intiimikohtauksien sisällöstä. Keskinäinen luottamus on aina tärkeä seikka näyttelijöiden sekä näyttelijän ja ohjaajan välisessä vuorovaikutuksessa. Sen tärkeyttä ei tule aliarvioida ja sille kannattaa antaa enemmän liioitellun kattava ja hedelmällinen kasvualusta kuin liian suppeat puitteet. Erityisesti intiimikohtausten suostumuksellista työskentelytapaa rakentaessa luottamus ja sen vaaliminen on avain menestykseen.

Varsinainen koreografian rakentaminen kannattaa aloittaa intiimikohtauksen yksityiskohteisella purkamisella. Kohtauksen merkitys tarinalle tulisi eritellä sen mukaan mistä kohtaukseen tullaan ja miten kohtaus muuttaa tarinan tai henkilöhahmojen suuntaa tai hahmojen välistä suhdetta. Ilman tarinallista merkitystä kannattaa punnita onko intiimikohtaus tarpeellinen. Henkilökohtainen näkemykseni on, että intiimikohtausta ei tulisi toteuttaa, jos sillä ei ole tarinan kannalta mitään merkitystä. Kun kohtaus on purettu sen merkityksen osalta, voidaan toimintaa alkaa pilkkomaan yksittäisiksi liikkeiksi ja muodostamaan niiden pohjalta liikesarjoja.

Kun intiimikohtaus on purettu liikesarjoiksi ja roolihahmojen motiivit tarinan kannalta ovat selkeät, voidaan sitä harjoitella näyttelijöiden kanssa. Harjoittelu kannattaa aloittaa yksinkertaisilla suostumuksellisilla harjoitteilla, jotka voivat liittyä kohtauksen alun toimintaan. Ennen liikesarjoja toiminta kannattaa aloittaa yksittäisellä kosketuksella. Näyttelijöille on hyvä aluksi antaa tarkat toiminalliset ohjeet sekä rajat, minkä sisällä toimia. Rajat luovat turvaa ja niiden avulla on helppo edetä asteittain vapaammin hengittävään toimintaan.

Kotkaniemen selvitystyössä eräs miesnäyttelijä kuvaa tilannetta, jossa ohjaajat ovat vierittänyt kuvaustilanteissa vastuun koreografiasta täysin näyttelijöille:

“Monet ohjaajat on sellasia, et nää voi olla niillekin kiusallisia. Ja sit ne sanoo vaan, et 'olkaa seksii', Ni siks se jää aika paljon näyttelijöiden harteille. 'No olkaa seksii missä?' 'No vaikka tossa sängyllä' ja loput jää näyttelijöille.”

- näyttelijä, mies, 40–50-vuotias (Kotkaniemi 2020b, 142)

Vastuun vierittämisen lisäksi kuvauksesta ilmenee, että intiimikohtaukset on jätetty täysin improvisaation varaan, eikä siitä olla keskusteltu etukäteen. Ei jää epäselväksi, kuinka turvattomalta vastaava tilanne tuntuisi kokemattoman näyttelijän näkökulmasta. Ja vaikka näyttelijä olisikin kokenut, luo kuvatun kaltainen tilanne takuuvarmasti turvatomuutta ja altistaa henkiselle haavoittumiselle.

Jos kohtauksen sisältö on esimerkiksi hahmojen kohtaaminen, mikä päättyy suudelmaan, voidaan kaikkea suudelmaan johtavaa toimintaa käydä portaittain läpi. Tällöin tulee selkeästi havainnollistettua, kuinka monesta eri vaiheesta sekvenssi todellisuudessa koostuu. Esimerkkitapauksessa, missä näyttelijät kohtaavat, voidaan osoittaa tarkat kosketuksen paikat. Silloin näyttelijöille molemmilla on selkeys siitä mitä tulee tapahtumaan. Liikkeiden sarjasta syntyy nopeasti koreografia: kuinka lähelle toista kävellään, mihin kosketetaan, kuiskataanko jotain korvaan tai tanssivatko nenät ennen suudelmaa. Harjoitteluvaiheessa ei tarvitse edetä suudelmaan asti. Jos lähempää intiimiyttä halutaan harjoitella tai ohjaaja haluaa nähdä, miten se näyttelijöiden välillä toimii, niin esimerkiksi poskelle annettu suukko on suudelmaa huomattavasti kevyempi vaihtoehto.

Intiimikohtauksen koreografian näin tarkassa ja seikkaperäisessä suunnittelussa on rooli hahmon seksuaalisuuden rakentamisen tavoin suuri riski sille, että toiminta muuttuu mekaaniseksi suoritteeksi ja näyttelijät menettävät yhteyden toisiinsa. Harjoittelun tarkoituksena ei ole kuitenkaan luoda tarkkaan mietittyjä liikeratoja, vaan ennemminkin rakentaa näyttelijöiden välille intiimi yhteys mahdollisimman turvallisessa ja kiireettömässä ympäristössä. Koreografia luo säännöt, joiden sisällä on turvallista näytellä ja luovia. Vaikka kosketuksen kohteet ovatkin tarkkaan määritellyt ei se tarkoita sitä, että näyttelijät ovat kahlitut tiettyyn tarkasti määritellyyn toimintaan. Päinvastoin näyttelijät saavat turvaa ja varmuutta määritellyistä kosketuksen rajoista, saavat varmuuden rakentaa ja luovia näyttelijäntyötä kosketuksen ja intiimin kontaktin ympärille sekä vapautuvat tekemään sitä, mitä he eniten rakastavat tehdä: näytellä - ilman taakkaa vastanäyttelijän suostumuksettomuudesta tai rajojen ylittämisestä.

On myös hyvä tiedostaa, että kaikki tämän luvun sisältö perustuu siihen, ehkä epärealistiseen, olettamukseen, että tuotannon budjetti ulottuisi kattamaan useita näyttelijäharjoituksia. Mutta koska opiskelija- ja amatöörituotannoissa työ tehdään useimmiten ilman rahallista korvausta, niin mahdollistavat ne samalla otollisen ympäristön ja kasvualustan tehdä suunnittelutyö huolellisemmin ja ajallisesti kuormittavammin, jolloin näyttelijöiden kanssa voidaan harjoitella enemmän kuin mitä ammattikentällä on ehkä normaalisti mahdollista.

4 INTIIMIKOHTAUS ILMAN LÄHEISYYSKOREOGRAFIA

4.1 Ohjaajan vastuu

Ensikohtaamisesta asti avoimesti ja läpinäkyvästi johdettu kommunikaatio on tärkein keino turvallisemman toimintakulttuurin luomisessa. Ohjaajan täytyy pystyä johtamaan keskustelua kiusallisista aiheista ja valottamaan omaa visiotaan elokuvan seksuaalisen sisällön suhteen mahdollisimman konkreettisesti. Rankasti yksinkertaistettuna häpeä voi ohjata ohjaajan toimintatapoja intiimikohtauksissa kahdella tapaa: joko ohjaaja ei pysty käsittelemään seksuaalisuutta käsittelevää aihetta avoimesti ja luo tiedostamattaan turvallottoman ja rajattoman työskentely-ympäristön piiloutumalla autoritäärisen johtamisen taakse tai sitten ohjaaja on näyttelijöitä kohtaan ylisuojelevainen ja luo tietämättään kiusallisen ja hämmentävän ilmapiirin vierittämällä vastuun ja johtajuuden näyttelijöille.

Ohjaajan on tärkeä tiedostaa, että jos intiimikohtauksen toteuttamisesta ei osaa keskustella avoimesti ilman häpeää, ja näyttelijöitä kohtaan on ylisuojelevainen, on varmaa, että se vaikuttaa myös koko työryhmän toimintatapoihin ja kuvaustilanteen ilmapiiriin. Vaarana on, että intiimikohtausta kuvattaessa ilmapiiri on ylivarovainen ja hyssyttävä, jolloin näyttelijöiden suorituskyky häiriintyy ilmapiirin muutoksen takia. Saara Kotkaniemen haastatteleva näyttelijä kuvaa tilanteen, jossa ohjaaja ei ole kyennyt johtamaan intiimikohtauksen kuvaustilannetta:

“Tv-sarjassa oli panokohtaus, joka tuntui käsiksessä ihan hauskalta. Mulla oli vaatteita päällä kohtauksessa ja kohtaus oli lyhyt. Vastanäyttelijänä oli amatööri ja jälkeenpäin olen tajunnut, että tyyppi oli myös mun fani. Sen piti olla tilanteessa päällä ja tosi aktiivinen. Miesohjaaja suhtautui seksikohtausten kuvaamiseen vähän ylivarovaisesti ja hyssyttellen ja olisin ehkä toivonut häneltä vähän suurempaa otetta, varsinkin kun vastanäyttelijäkin oli amatööri. Tuntui, ettei tilanteessa voi olla kolmatta varovaista ja mä jotenkin otin sen vastuun tilanteessa. Pyysin tyynyä väliin, jotta homma toimisi paremmin ja jouduin kuvatessa itse kannattelemaan tunnelmaa kun vastanäyttelijä oli niin varovainen. Tajusin jälkeenpäin, että olisin toivonut ohjaajan ottavan ohjat käsiinsä tilanteessa, ettei mun olisi tarvinnut.”

- näyttelijä, nainen, alle 40-vuotias (Kotkaniemi 2020b, 59-60)

Elokvanteko on monivaiheinen prosessi. Lopputulos on ohjaajan näkökulmasta aina lukemattoman monen tekijän summa. Tuoreella ohjaajalla riittää kokonaisuuden hallittamisessa ja työryhmän johtamisessa opittavaa, eikä mielestäni ole kenenkään edun mukaista, että kokemattomat elokuvantekijät yrittävät hallita ensimmäisissä elokuvatuotannoissaan liian suurta kokonaisuutta, saattaka sitten toteuttaa liian vaikeita kohtauksia.

Näyttelijän henkinen hyvinvointi on aina vaakalaudalla intiimikohtauksia kuvatessa. Ei tule myöskään unohtaa, kuinka raskas ja uuvuttava ohjaajan asema ja sen tuoma vastuu on. Vastuu näyttelijöihin kohdistuvasta kohtelusta kuvaustilanteessa on pienemmässä tuotannossa väistämättä ohjaajalla. Syyllisyys kykenemättömyydestä suojella näyttelijöitä tai luoda turvallista työympäristöä voi painaa ohjaajaa pitkään. Syyllisyyden tunne nousee myös oman tietämättömyyden ja ammattitaidon puutteesta, kun esimerkiksi kuvausten jälkeen ilmenee, että näyttelijät eivät ole kokeneet ilmapiiriä turvalliseksi tai se on vahingoittanut heitä henkisesti.

Suositukseni tuoreena elokuvantekijänä, ja edellä kuvatun kaltaisen tilanteen kokeneena onkin, että ensimmäisissä ohjaustöissä ei olisi intiimikohtauksia ollenkaan. Itselläni oli viidennessä ohjaamassani fiktiolyhytelokuvassani ensimmäinen seksikohtaus, joka nostatti vasta vuoden kuvausten jälkeen syyllisyyden tunteen, kun näyttelijä avasi omaa kokemustaan kohtauksen kuvaustilanteesta. Valmistauduin intiimikohtaukseen ennakkoon mielestäni riittävästi, mutta jo kuvaustilanteessa tunnistin, että tilanteen olisi voinut hoitaa paljon paremminkin.

Ottaen huomioon ihmisen seksuaalisuuden haavoittuvaisuuden, aloittelevien elokuvantekijöiden ei tulisi aloittaa tekemällä elokuvia, joissa on vaativampia intiimikohtauksia. Jos elokuvakoulu ei järjestä jonkin tietyn erikoisosaamisen opetusta, niin vastuullista olisi asettaa kieltoja tai vähintään suosituksia koskien sitä, minkälaisia käsikirjoituksia opiskelijat saavat toteuttaa. Kurssin suojissa ja erikoisosaajien opetuksessa ja valvonnassa olisi turvallista tutustua erityistä huomiota ja osaamista vaativiin elokuvanteon eri osa-alueisiin. Esimerkiksi kuka tahansa ei voi lähteä toteuttamaan räjähdyksiä sisältävää ampumiskohtausta ilman ammattitaitoa. On sanomattakin selvää, ettei se olisi turvallista ilman tarvittavaa tietotaitoa. Lyhyen taistelukohtauksen toteuttaminen opettajan perehdytyksessä ja valvonnassa on taas eri asia. Vastaavasti ei ole suositeltavaa lähteä toteuttamaan joukkotanssikohtausta ilman siihen erikoistunutta koreografia. Intiimikohtaukset tulisi nähdä samassa valossa ja niitä pitäisi pystyä purkamaan ja kategorisoi-
maan niiden vaativuuden perusteella.

Intiimikohtauksen haasteellisuutta voi olla vaikea nähdä, koska ne sisältävät usein vain kaksi näyttelijää ja silmin nähden suhteellisen pientä toimintaa. Pahimmassa tapauksessa kohtaus sisältää vain yhden näyttelijän ja osittaista alastomuutta, jolloin on hyvin helppo aliarvioida kohtauksen arkaluontoisuus ja sen vaatima herkkyyys. Toisessa ääripäässä ovat väkivaltaa sisältävät intiimikohtaukset. Todennäköistä on, että amatöörituotannossa ei ole stunt-koordinaattoria, eikä läheisyyskoreografia, ja täten väkivaltaa

sisältävät intiimikohtaukset tulisi jättää poikkeuksetta toteuttamatta. Vaakalaudalla on ihmisten henkinen turvallisuus ja intiimikohtauksia tulisi välttää, ellei niiden toteuttamiseen ole asianmukaista rahoitusta ja ammattitaitoa.

Seuraavat tuotantovaiheet on purettu omasta kokemuksesta käsin pyrkimyksenä edistää elokuvaopiskelijoiden tai amatöörielokuvantekijöiden tuotantojen turvallisuutta. Käsitteilyssä on hyödynnetty Saara Kotkaniemen laatimaa ja Suomen elokuvasektin julkaisemaa ”Ohjeistus intiimikohtausten tekemiseen kameratyöskentelyssä” -opasta sekä Ita O’Brienin läheisyyttä vaativien kohtausten työskentelyohjeistusta. (Kotkaniemi 2020a & O’Brien 2019)

Koska aloittelevat ohjaajat toimittavat usein resurssien puutteen ja delegaatiokyvyttömyyden takia monen eri elokuva-alan työnkuvan tehtävää, huomioi näkökulma niin ohjaajan, tuottajan kuin puvustuksen ja maskeerauksenkin sekä kaikkein uusimman työnkuvan, läheisyyskoreografin, vastuualueet. Aloitteleva ohjaaja joutuu toimittamaan läheisyyskoreografin tehtävää, mikä tarkoittaa sitä, että hän purkaa käsikirjoituksen läheisyyden sisällön. Tarkoituksena ei ole kuitenkaan lannistaa ohjaajia tekemästä intiimikohtauksia, vaan ennemminkin lisätä tietoisuutta niiden vaativuudesta ja tuoda esiin niihin sisältyviä riskejä.

4.2 Ideointi- ja käsikirjoitusvaihe

Jos ohjaaja ohjaa hänen itsensä käsikirjoittaman elokuvan, on todennäköisempää, että hän on tietoinen jokaisen kohtauksen merkityksestä tarinan kannalta. Jos ohjaaja ei itse ole elokuvan käsikirjoittaja, on hänen tärkeä tarkastella intiimikohtauksia tarinan näkökulmasta ja kysyä käsikirjoittajalta kohtauksien merkityksestä. Vaikka ohjaaja olisi itse kirjottanut elokuvan, on silti todennäköistä, että kokematon elokuvantekijä kirjoittaa ja lähtee toteuttamaan intiimikohtauksia, jotka eivät palvele elokuvan tarinaa ja ovat pahimmassa tapauksessa täysin turhia kokonaisuuden kannalta. Intiimikohtauksen merkitystä voi kartoittaa yksinkertaisilla draamankaarta haastavilla kysymyksillä: mistä tilanteesta ja hahmojen matkan vaiheesta intiimikohtaukseen tullaan, miten intiimikohtaus muuttaa hahmoa tai hahmojen välistä suhdetta sekä mihin uuteen vaiheeseen ja tilaan intiimikohtaus hahmot tarinassa jättää.

Game of Thrones (2011-2019) -sarjan monet seksikohtaukset ovat hyvä esimerkki siitä, miten eksplisiittisellä sisällöllä yritetään tehdä taustatarinan ja fiktionaalisen maailman

syventämisestä kiinnostavampaa. Kriitikot ovat nimenneet tämän tarinankerronnallisen keinon sanalla 'sexposition'. Se on muunnelmä englanninkielisestä sanasta 'exposition', joka on suomeksi ekspositio, eli draaman alkujakso, jossa katsoja tutustutetaan henkilö- hahmoihin ja draamalliseen tilanteeseen. (Hann 2012) Tarinankerronnassa ja käsikirjoituksissa ekspositiolla viitataan usein taustatarinan tai juonelle olennaisen tiedon kertomiseen ja liian ilmeisenä tehtynä se näyttäytyy kömpelönä kerrontana. Seksuaalinen sisältö ei ole pelkkänä tiedonsyöttämisen naamiointikeinona mielestäni koskaan perusteltua.

Jo käsikirjoituksen ideointivaiheessa kokemattoman ohjaajan tulisi välttää toteuttamasta intiimikohtauksia, mitkä sisältävät haastavampaa intiimiyttä, kuten simuloitua seksiä tai suutelua. Jos kirjoitusvaiheessa näyttäytyy kohtauksia, jotka pitävät sisällään intiimikohtauksen määritelmän mukaista toimintaa, niin tähän tulisi kiinnittää erityistä huomiota ja huomioida niiden toteuttamisen vaativuus. Ensimmäisen intiimikohtauksen tekeminen kannattaisi tehdä oppimisprosessina hallitummassa ympäristössä, eikä esimerkiksi kunnianhimoisissa ensimmäisissä koulutuotannoissa, joissa oppimista tapahtuu kaikilla mahdollisilla elokuvanteon osa-alueilla.

Jos intiimikohtauksen sisältämä käsikirjoitus menee tuotantoon, niin se tulisi purkaa mahdollisimman tarkasti näyteltäväksi toiminnaksi. Intiimikohtausten auki kirjoittaminen on niiden toiminnan tarkkaa kuvaamista. Sen sijaan, että kohtauksessa lukee "Jorma ja Irmeli harrastavat seksiä", tulee toiminta kuvata konkreettisesti näyteltäväksi toiminnaksi ja liikkesarjoiksi. Tämä pakottaa käsikirjoittajan myös punnitsemaan toiminnan merkittävyyden tarinan kannalta. Tällöin selviää mikä on kohtaukselle ja tarinalle täysin välttämätöntä.

Kun käsikirjoitus päätetään toteuttaa, on tärkeä lyödä intiimikohtaukset mahdollisimman varhaisessa vaiheessa lukkoon, eli olla tekemättä niihin enää myöhemmin muutoksia. Tällä ennaltaehkäistään monta ongelmatilannetta, kuten esimerkiksi se, että myöhemmissä käsikirjoitusversioissa olisi enemmän alastomuutta ja se tulisi aiempaan käsikirjoitusversioon sitoutuneelle näyttelijälle yllätyksenä, jolloin hän joutuisi ylittämään omat ennalta määrätyt rajansa.

4.3 Casting ja koekuvaukset

Ilman läheisyyskoreografia lähtökohtana tulisi olla, ettei intiimimpää kosketusta sisältäviin intiimikohtauksiin roolitettaisi kokemattomia näyttelijöitä. Näyttelijöiden tietoisuudesta intiimikohtausten haastavuudesta tulisi varmistua etenkin silloin, kun näyttelijä on nuorempi aikuinen tai alaikäinen. Helpoin tapa varmistua tietoisuudesta on aloittaa varmistamalla, että näyttelijä on lukenut edellä mainitun Suomen elokuvaseuran julkaiseman ohjeistuksen. Pohjustuksen jälkeen avoin keskustelu aiheesta auttaa kartoittamaan onko näyttelijä tietoinen siitä, mihin hän on sitoutumassa.

Jos käsikirjoituksen hahmokuvaukset asettavat vaatimuksia näyttelijän vartalon ominaisuuksille, kuten vaikkapa tatuoimattomuus, lävistyksiset tai lihaksikkuus, pitäisi ne tuoda ilmi selkeästi jo casting-ilmoituksessa ennen koekuvauksia. Tällä vältetään tarve vähäpukeisuudelle tai alastomuudelle koekuvaustilanteessa. Jos ulkonäöllinen vaatimus on näyttelijävalinnassa ratkaisevassa roolissa, tulisi sopivuuden selvittämiseksi ennemmin esimerkiksi pyytää näyttelijää lähettämään mahdollisimman rajattu kuva vaatimuksen kohteesta. Tällöin näyttelijällä on kontrolli ja aikaa reagoida vaatimukseen, eikä koekuvaustilanteen vallitseva valta-asema pääse vaikuttamaan häneen esimerkiksi tilanteessa, jossa ohjaaja pyytäisi näyttelijää näyttämään jotain kehonosaa varmistuakseen hänen sopivuudesta rooliin.

Näyttelijänohjaamisen merkkiteoksessa *Directing Actors* (1999) Judith Weston varoittaa ohjaajia etsimästä rooliin heidän oman ennakkokäsitysten mukaista näyttelijää. Käsikirjoitus saattaa esittää fyysisten ominaisuuksien vaatimuksia roolihahmojen kuvauksessa, mutta Weston rohkaisee haastamaan nämä rajoitukset. Weston havainnollistaa tätä kertomalla esimerkin *One Flew Over the Cuckoo's Nest* (1975) -elokuvan tuotannosta. Alkuperäisessä teoksessa ja elokuvan käsikirjoituksessa hoitaja Rachetin hahmo on lihava, ruma ja äänekäs. Rooliin päädyttiin kuitenkin valitsemaan Louise Fletcher, joka on kaukana roolihahmon fyysisten ominaisuuksien kuvauksesta. Louise Fletcher päätyi voittamaan Oscarin roolisuorituksestaan. Tämä on hieno esimerkki siitä, miten näyttelijää valittaessa fyysiset ominaisuudet ovat lopulta toissijaisia. (Weston 1999, 282)

Suurimman riskin henkisen turvallisuuden vaarantumiseen ja henkilökohtaisten rajojen ylittymiseen asettaa koekuvausten väistämätön henkilödynamiikka: valta-asema kokemattoman ohjaajan ja kokemattoman näyttelijän välillä. Elokuvaopiskelija on usein parikymppinen nuori aikuinen, jolloin johtajuustaidot tai johtajuusaseman vastuun laajuuden

käsittäminen ovat täysin tuntemattomia asioita. Koekuvaukset ovat usein ohjaajan ja näyttelijän ensikohtaaminen ja ohjaajan käsitys omasta valta-asemastaan voi olla vieras. Näyttelijä on rooliin halutessaan erityisen altis vastaamaan ohjaajan pyyntöihin ja toimimaan hänen ehdoillaan.

Koekuvausten tarkoitus on selvittää näyttelijän sopivuus rooliin. Vaikka käsikirjoitus sisältäisi intiimikohtauksia, ei ole perusteltua altistaa näyttelijää koekuvauksissa käsikirjoituksen vaativimpaan intiimiin toimintaan. Koekuvaustilanteessa ei tulisi koskaan toteuttaa suutelukohtauksia tai toimintaa, joka simuloi seksiä. Koska illuusion välittäminen ei ole koekuvaustilanteessa tarpeellista, voi intiimin toiminnan toteuttaa kosketuksella, läheisyydellä tai tarpeen tullen poskisuukolla. Näyttelijän kykyä toimia intiimissä vuorovaikutuksessa ja hänen vuorovaikutustaan vastaanäyttelijän kanssa voi testata monin muun tavoin kuin harjoittelemalla käsikirjoituksen haastavinta intiimikohtausta heti kättelyssä. (Kotkaniemi 2020b, 59-60)

Jos koekuvaukset vahvistavat päätöstä näyttelijävalinnan tekemistä tulee ohjaajan jo tässä vaiheessa keskustella käsikirjoituksen intiimikohtauksista. Ohjaajan tulee varmistua siitä, että näyttelijä tietää mihin hän on sitoutumassa. Samalla selviää luonnollisesti näyttelijän tarkemmat rajat toiminnan, ja sen suhteen, mitä hän on valmis näyttämään. Jos rajoja ei ole, tulee ohjaajan pyytää näyttelijää luomaan sellaiset. Ohjaajan on tärkeää kertoa myös omasta näkemyksestään intiimikohtausten suhteen. Tällöin kartoitetaan ensimmäistä kertaa tarkemmin, täsmääkö näyttelijän rajat käsikirjoituksen intiimikohtausten vaatimusten ja ohjaajan vision kanssa. Jos näyttelijä on valmis sitoutumaan rooliin ja intiimikohtausten sisältöön, niin on suositeltavaa kirjata mahdollisimman tarkasti intiimikohtausten ehdot ja näyttelijän rajat näyttelijän sopimukseen.

Näyttelijät tulee myös tehdä tietoiseksi lopullisen teoksen intiimikohtausten mahdollisesta väärinkäytöstä. Jos elokuva julkaistaan laajempaan levitykseen, on intiimikohtaukset aina mahdollista irrottaa teoksen kokonaisuudesta erilleen. Kotkaniemi kertoo selvitystyössään kaikista haastateltavistaan näyttelijöistä löytyvän materiaalia internetin pornosivustoilta. (Kotkaniemi 2020b, 223)

Tärkeintä on keskustella intiimikohtauksista näyttelijöiden kanssa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja selvittää näyttelijöiden rajat. Mitä paremmin intiimikohtaukset ovat suunniteltu ja mitä avoimemmin aihetta käsitellään, niin sitä todennäköisemmin vältetään turvattomuuden tunneilta. Mitä turvallisemmaksi näyttelijä olonsa kokee, niin sitä suurempi on todennäköisyys näyttelijäntyön onnistumiselle. Kun tuotanto etenee ja

luottamus tekijöiden välillä vahvistuu, on näyttelijän kuitenkin aina mahdollista höllentää rajojaan.

4.4 Esituotanto ja suunnitteluvaihe

Jos et itse ole elokuvan käsikirjoittaja, keskustele viimeistään tässä kohtaa käsikirjoittajan kanssa ovatko intiimikohtaukset ehdottoman tärkeitä tarinan kannalta. Jos kohtaukset kuljettavat tarinaa, olisi hyvä keskustella siitä, mitä intiimikohtauksissa tapahtuva toiminta tarkalleen ottaen on, ja minkälainen alastomuus on tarinankerronnallisesti välttämätöntä.

Intiimikohtaukset ovat erityisen vaativat kuvauksen näkökulmasta. Kun pyrkimys on se, että mitään ylimääräistä ei näytetä, pitää kuvien rajaamiseen ja näyttelijöiden blokkaukseen, eli asemointiin suhteessa kameraan, käyttää suunnitteluvaiheessa erityistä huomiota. Eri kehon osien kuvaamatta jättäminen asettaa haasteita kuvaajalle ja siitä syystä kuvakäsikirjoitus kuvan rajauksineen on tehtävä huolellisesti ennen kuvauksia, näyttelijöiden ilmoittamia rajoja kunnioittaen. Kuvaajalle tulee kommunikoida selkeästi näyttelijän rajat sen suhteen, mitä hän on valmis näyttämään kehostaan lopullisessa teoksessa. Muuten voidaan joutua tilanteeseen, missä intiimikohtaus on kuvattu liian paljon näyttelijän kehoa paljastavasti, jolloin sitä ei voi käyttää ollenkaan.

Intiimikohtauksen aloituskuva, joka rakentaa katsojalle kuvan tilasta tai ympäristöstä, voi olla laajuutensa takia vaikea toteuttaa ja se tulee huomioida kohtauksen alkua suunniteltaessa. Kuvien kuvausjärjestyksellä pystytään myös minimoimaan alastomuuden tai vähäpukeisuuden määrää kuvaamalla lähikuvat ennen master-kuvaa, eli koko kohtauksen mittaista, usein laajaa, otosta. Tällöin voidaan siirtyä luonnollisesti vaihteittain vähäpukeisempiin kuviin ja samalla näyttelijöiden koreografia, liikkeet ja toiminta ovat ehtineet vaikiintua. Näyttelijät ovat myös tässä vaiheessa päässeet kauemmas esiintymisjännityksestä tai muista epävarmuuksista sekä ovat saavuttaneet syvemmän luottamussuhteen vastaanäyttelijään ja työryhmään, jolloin siirtymä vähäpukeisempiin kuviin on helpompaa.

Ennen intiimikohtausharjoituksia tulee kaikkien näyttelijöiden kanssa keskustella yhteisesti jokaisen henkilökohtaisista fyysisistä rajoista. Intiimikohtausten näyttelijöiden tulee tietää ennakkoon toistensa rajat alastomuuden, kosketuksen ja suutelemisen tavan suhteen sekä sen lisäksi tulee päättää turvasana, jolla kohtauksen saa keskeyttää missä kohtaa tahansa. Tällöin näyttelijä osaa kunnioittaa toisen näyttelijän rajoja paremmin ja

on myös tietoisempi juuri tämän kohtauksen mahdollisesta arkaluontoisuudesta toiselle ihmiselle. Keskustelu voi olla ymmärrettävästi vaikeaa, sillä rajoista puhumalla tuo samalla esiin omaa seksuaalisuuden haavoittuvaisuutta, mutta mitä tietoisempia yksilöiden rajoista ollaan, sitä todennäköisemmin niitä kunnioitetaan. Keskusteluun on alusta alkaen tärkeä luoda turvallinen ja avoin ilmapiiri. Uskon, että se ilmapiiri ja tapa millä asioista esituantoto- ja harjoitteluvaiheessa keskustellaan, on se mikä luo pohjan kaikelle kommunikaatiolle ja luottamukselle ja se siirtyy lopulta itse kuvauksiin.

Intiimikohtaukset tulee harjoitella läpi etukäteen kaikkien niihin osallistuvien näyttelijöiden sekä kuvaajan kanssa. Keskustellen aiemmin käsitelty toiminta ja koreografia konkretisoituvat ja luovat entisestään turvaa kuvauksia kohti mentäessä. Koska intiimikoh-
tauksset ovat kuvauksellisesti niin haastavia, on kokemattoman kuvaajan tärkeä pystyä hahmottamaan, miten kuvan rajaus toimii käytännössä, kun näyttelijät liikkuvat ja koh-
taukseseen tuodaan mukaan koreografia. Intiimikohtausharjoituksiin siirryttäessä tulee näyttelijöiden kanssa käydä läpi intiimisuojien tarve. Jos intiimisuojat ovat vieraita sekä näyttelijöille että kuvaajalle, olisi niitä suotava kokeilla jo harjoituksissa. Näyttelijät saavat käsityksen intiimisuojan mahdollistamasta vuorovaikutuksesta vastaanäyttelijän kanssa ja kuvaaja puolestaan osaa suunnitella kuvanrajauksen ja kuvakulmat niin, ettei intiimisuojat näy kuvissa.

Ohjaajan tulee kommunikoida työryhmän osastonjohtajille näyttelijöiden rajat. Intiimikoh-
tausten puvustus tulee suunnitella näyttelijöiden rajojen mukaan. Jos tuotannossa on puvustaja, on hänen oltava tietoinen, jos kuvaustaukojen aikana näyttelijöille pitää tarjota suojavaate. Kylmyyden tuntemus on kokemusteni pohjalta yli amatööriutuotantojen ylivoi-
maisesti suurin epämukavuuden lähde. Näyttelijät altistuvat intiimikohtauksissa toden-
näköisesti kylmyydelle ja amatööriutuotannoissa ei voi sen takia korostaa suojavaatteen merkitystä liikaa. Suojavaatteen pääasiallinen tarkoitus on kuitenkin poistaa kuvaustau-
kojen aikainen tarpeeton vähäpukaisuus tai alastomuus. Jos tuotannossa on maskee-
raaja, on hänelle tärkeä tuoda ilmi, jos näyttelijältä on intiimikohtausta varten esimerkiksi peitettävä tatuointi.

Intiimikohtauksien kuvaus on paras aikatauluttaa niin, että niille jää kuvauspäivässä mahdollisimman paljon aikaa. Väsyneenä työskenteleminen lisää virhearvioinnin riskiä ja kuvauspäivän loppuun sijoitettu intiimikohtausta on kaikkein huonoin vaihtoehto. Esi-
merkkinä tästä on oman taiteellisen opinnäytetyöni kuvauksista, missä näyttelijä ei vä-
symyksen ja stressin yhteisvaikutuksesta pystynyt kommunikoimaan epämukavasta olostaan intiimikohtausta kuvatessa ja jätti reagoimatta omaan impulssiin keskeyttää

tilanne. Kuvauspäivän aikataulun lisäksi intiimikohtausten kuvaaminen kannattaa sijoittaa koko kuvausjakson loppupuolelle, jolloin näyttelijöiden ja koko työryhmän sisäinen luottamus on korkeimmillaan.

Call sheetteihin, eli kuvauspäivän aikatauluihin, tulee merkitä selvästi, mitkä kohtaukset ja kuvat tehdään suljetussa setissä. Osastonjohtajien tai työryhmän muiden jäsenten tarve suljettuun settiin pääsemisestä tulee selvittää ennen kuvauksia, jotta kuvauspäivänä on selkeää, kuka saa olla setissä tai monitorin äärellä. Suljetun setin järjestämisen vastuu on luonnollisesti apulaisohjaajalla, mutta se tulee aina varmistaa tuotantokohtaisesti.

Useampi näyttelijä kertoi Kotkaniemen selvitystyössä huonoista kokemuksista liittyen still-kuvaajiin. Jos tuotannossa on still-kuvaaja, pitää hänelle tuoda ilmi näyttelijöiden rajat sen suhteen, mitä heistä saa näkyä ja mihin tarkoitukseen kuvia saa käyttää. Yleinen ilmiö tuntuu olevan still-kuvaajan tarpeeton läsnäolo intiimikohtauksia kuvatessa. Tämä on johtanut joissain tuotannoissa näyttelijän alastomuudella markkinoimiseen ilman näyttelijän suostumusta. Kaikkein helpoin on rajata still-kuvaaja ulos suljetusta setistä, jolloin kuvaustilanteessa on läsnä ainoastaan ne kamerat, joilla varsinainen elokuva kuvataan. (Kotkaniemi 2020b, 62, 72, 76, 138)

Koko työryhmä on hyvä tehdä tietoiseksi intiimikohtauksen turvasanasta. Kuvaustilanteen keskeytyksen toimintatapa on myös oleellista käydä läpi koko työryhmän kesken, jotta siihen osataan tilanteen tullen suhtautua mahdollisimman ammattimaisesti. Avoin keskustelu lisää tämänkin toimintatavan suhteen työympäristön turvallisuutta ja ennaltaehkäisee väärinkäytösten syntymistä. Työryhmän tulee olla tietoinen jokaisen velvollisuudesta keskeyttää kuvaustilanne, jos oma tai jonkun muun henkinen hyvinvointi on vaarassa.

Näyttelijän käyttäessä turvasanaa ja hänen keskeyttäessä kuvaustilanteen, tulee tilanteeseen suhtautua mahdollisimman hyväksyvästi ja tilaa antaen. Kynnys keskeyttää kuvaustilanne on jokaisella kuvauspaikan intensiivisessä hengessä mukana olevalla todella suuri, joten syy on todennäköisesti merkittävä, henkilökohtainen ja arkaluontoinen. Tilanteessa kannattaa ottaa kuvaustauko ja asia selvittää tarpeen tullen asianomaisten kesken irrallaan muusta työryhmästä.

Ohjaajan on tärkeä tehdä näyttelijän ohjaamiseen liittyvät kotiläksyt perusteellisesti ennen kuvauksia. Seksuaalista toimintaa sisältävän kohtauksen kuvaaminen voi sumentaa ohjaajan näkökyvyn niin, että hän unohtaa näyttelijänohjaamisen perusteet: kohtauksen

ytimen sekä hahmojen tahdonsuunnat ja taustatarinat. Tuotannollisesti vaativiin kohtauksiin tulee varautua erityisen perusteellisesti valmistellen monipuoliset muistiinpanot näyttelijöiden ohjaamiseksi.

4.5 Kuvaukset

Jos esituotanto ja suunnitteluvaihe ovat menneet kuin pitääkin, ei kuvauksissa pitäisi tapahtua mitään odottamatonta. Mutta koska kyseessä on kokemattomissa käsissä oleva lukemattomien muuttujien yhtälö, on hyvin todennäköistä, että kuvauksissa ratkotaan isojaakin ongelmatilanteita. Elokuvanteko on kuitenkin perusluonteeltaan ongelmanratkontaa, joten on syytä varautua myös reagoimaan yllättäviin vastoinkäymisiin. Ongelmia ei tule kuitenkaan koskaan ratkoa näyttelijöiden kustannuksella. Kovin usein esimerkiksi kuvassa näkyvään ongelmaan reagoidaan näyttelijöitä siirtämällä tai asemoimalla heidät uudestaan. Se on luonnollinen reaktio, koska ihmisiä on usein nopeampi siirtää kuin jalustalle asetettua elokuvakameraa. Kuvallinen ongelma voi olla myös niin pieni, että yksinkertainen näyttelijän asennon viilaus voi korjata tilanteen.

Intiimikohtauksia kuvatessa kuvallisten ongelmien ratkaisemista tulisi lähestyä ennemminkin muovaamalla näyttelijöiden ympäristöä: kameran paikkaa, valaisimia ja lavasteita. Tämä lähestymistapa suojelee koreografiaa ja ennen kaikkea näyttelijöiden rajoja. Esimerkkinä voisi olla kuvassa näkyvä näyttelijän suojavaate, vaikkapa naisnäyttelijän rinnat peittävä vaatekappale. Ongelma olisi helppo ratkaista pyytämällä vetämään suojavaatetta alemmas tai pyytää ottamaan se kokonaan pois. Mutta jos suojavaatteen käyttö on ennalta suunniteltu, ei toimintatapa saisi missään tapauksessa vaarantaa näyttelijää rajojen ylittämiseksi. Vikaa ei tule vierittää näyttelijöille ja ohjaajan johdolla ongelmaan etsitään ratkaisu kuvallisilla keinoilla.

Intiimikohtauksen kuvaaminen aloitetaan käymällä koreografia läpi. Jos kohtaus on jaettu ja jaksotettu selkeästi eri sekvensseihin ja kuviin, on parempi harjoitella kunkin kuvan toiminta ja koreografia aina erikseen, sen sijaan, että harjoiteltaisiin koko toiminta läpi. Toki koko toiminnan harjoittelu voi olla hyvä lähtökohta koreografian läpikäymiseen, mutta turvallisinta on käydä aina ennen jokaista kuvaa kyseisen kuvan sisältämä toiminta läpi. Samalla kuvaaja pääsee näkemään, miten näyttelijät asemoituvat lopullisessa kuvauspaikassa ja hän voi tehdä viime hetken viilaukset. Amatöörituotantojen intiimikohtauksissa ei ole sijaa improvisaatiolle. Intiimikohtaus tulee pyrkiä toteuttamaan sellaisena kuin se on harjoiteltu, sillä kuvaustilanteessa koreografian muuttaminen ilman

siihen omistautunutta ammattilaista ja koreografia on hyvin haastavaa ja asettaa näyttelijöiden turvallisuuden vaakalaudalle.

Jos intiimikohtauksen koreografiaa tai kuvasuunnitelmaa on välttämätöntä muuttaa, niin ohjaajan tulee keskustella näyttelijöiden kanssa muutoksista irrallaan muusta työryhmästä. Ohjaajan ei tällaisessakaan tilanteessa tulisi pyytää näyttelijöitä ylittämään rajojaan, vaan kertoa ongelmatilanne mahdollisimman läpinäkyvästi ja johtaen keskustelua sen ratkaisemiseksi ennalta määritettyjä rajoja kunnioittaen. Näyttelijöiden tulisi olla kiirettömässä ja turvallisessa tilassa uusia päätöksiä tehdessään. Jos näyttelijät ehdottavat ja puoltavat muutoksia, jotka ylittävät heidän alkuperäiset rajansa, tulee ohjaajan varmistua suostumuksen olevan tehty vakaalla arviointikyvyllä. Kaikkein selkeintä olisi, jos uusista rajoista jää jonkinlainen todiste tai päätöksen käsittely viimeistellään esimerkiksi apulaisohjaajan kuullen.

Kohtauksen ollessa käynnissä voi ohjaajalla tulla impulssi antaa näyttelijöille ohjeita lennosta. Tätä tulisi välttää intiimikohtauksia kuvatessa ja etenkin silloin, kun paikalla ei ole erillistä näyttelijöiden rajoja valvovaa henkilöä. Jos ohjaaja haluaa välttämättä käyttää kyseistä metodia, niin tulee toimintatapa kokeilla jo harjoitteluvaiheessa. Kameran käytössä annettujen ohjeiden ei tulisi liittyä toimintaan tai siihen, mihin näyttelijät esimerkiksi koskettavat toisiaan. Fyysiset rajat ylittyvät liian helposti tilanteessa, missä ohjaaja antaa toiminnallisia ohjeita. Ohjaus tulisi olla korkeintaan mielikuvien tasolla ja silloinkin niin, ettei näyttelijä joudu improvisoimaan hetkessä henkilökohtaisella ja intiimillä tasolla. Huudetut ohjeet ovat koko työryhmän kuultavissa ja näyttelijän kyky eläytyä ohjeisiin roolihahmona voi vaikeutua. Seksikohtausta kuvatessa lennosta annetut ohjeet voivat saattaa näyttelijän haavoittuaiseen asemaan suhteessa työryhmään. Jos ohjaaja esimerkiksi pyytäisi näyttelijää näyttämään siltä, miltä hän oikeasti näyttäisi harrastaessaan seksiä, tulee tilanteesta heti paljon haavoittavampi, ja impulsseille avoin näyttelijä joutuu mahdollisesti ammentamaan näyttelemiseen jotain yksityiselämästään, paljastaen sen samalla koko työryhmälle.

Intiimikohtausta kuvatessa vain kameran taltioimassa kuvassa näkyvä alastomuus tai toiminta on tarpeen. Kuvarajauksen ulkopuolelle jäävä alastomuus tai toiminta on aina perusteetonta. Elokuva pyrkii luomaan illuusion todellisuutta mukaillen, eikä dokumentoimaan todellista tapahtumaa. Illuusion luominen toteutetaan elokuvallisin keinoin aina mahdollisimman turvallisesti. Kuvaajan ollessa tietoinen näyttelijöiden rajoista, hän pystyy olemaan aktiivisemmassa roolissa työympäristön turvallisuuden rakentamisessa. Jos kuvaaja esimerkiksi löytää kuvaustilanteesta uuden tiiviimmän rajauksen, joka ei

paljasta näyttelijästä yhtä paljoa, olisi olennaista tarjota näyttelijälle mahdollisuutta suojavaatteelle.

Ohjaajan tulisi tarkkailla näyttelijöiden välistä vuorovaikutusta ja ohjata heidät myös viestimään toisilleen siitä, miten kuvaustilanne sujuu. Näyttelijöille on tehtävä myös selväksi, etteivät he yllätä vastaanäyttelijää kesken intiimikohtauksen. Pienikin improvisaatio tai poikkeama ennalta harjoittelusta voi luoda turvattomuutta. Kohtausta ja toimintaa ei tule tietenkään toistaa täysin saman kaavan mukaan joka kerta, eikä se ole suositeltavaa, koska vaarana on näyttelijäsuorituksen muuttuminen mekaaniseksi suoritteeksi ja impulssittomaksi yhteydeksi vastaanäyttelijään. Näyttelijöitä tulee rohkaista kommunikoidaan keskenään ottojen välissä, jotta he osaavat näyttellä molempien rajojen sallimalla vyöhykkeellä mahdollisimman vapaasti heittäytyen.

Suljettu setti luo turvaa ennen kaikkea näyttelijöille, ja ennalta määritetyn suljetun setin toteutumisesta tulee pitää kiinni. Se luo suotuisan työskentely-ympäristön näyttelijöille, kun heidän ei tarvitse huolehtia omien rajojen ylittymisestä muuten kuin suhteessa vastaanäyttelijään. Monitorilta saattaa näkyä ottojen välissä sellaista alastomuutta, mitä kuvan rajaus ei normaalisti näyttäisi. Tämän takia on tärkeä muistaa sisällyttää suljettuun settiin myös kaikki kameran kuvaa näyttävät monitorit. Helpointa on pitää monitori samassa tilassa, missä intiimikohtaus kuvataan ja missä on läsnä vain suljetun setin työryhmä.

Näyttelijän käyttäessä turvasanaa tai hänen muuten keskeyttäessä kuvaustilanteen, on tilanteeseen helpompi reagoida, jos toimintatapaa on käsitelty jo suunnitteluvaiheessa. Näyttelijälle tulee antaa tilaa kohdata keskeyttämisen syy ja prosessoida tapahtunutta. On hyvin yksilöllistä, kuinka nopeasti yllättävän tilanteen syyt ja seuraukset osaa prosessoida ja pukea sanoiksi. Reaktio on todennäköisesti yllättänyt näyttelijän itsensäkin täysin ja kynnys keskeyttää kuvaustilanne on suuri. Konfrontaatio näyttelijän kanssa vaatii rohkeutta ja hienotunteisuutta. Ohjaajan tulee astua kiireestä ulos ja kohdata tilanne neutraalista mielentilasta. Jos näyttelijä vaikuttaa siltä, ettei osaa sanottaa keskeyttämisen syytä, tai hän ei halua jatkaa kuvaamista, on syytä pitää kuvaustauko ja käsitellä asiaa irrallaan muusta työryhmästä.

Vaikka intiimikohtauksen kuvaaminen olisi sujunut päälle päin täydellisesti, saattaa pinnan alla piillä häpeän kätkeviä tunteita. Vaikka näyttelijät sanoisivat kirkkain silmin kohtauksen päätteeksi, että kaikki on hyvin, tulee intiimikohtauksen kuvaustilanne käsitellä ja purkaa aina erikseen. Jos intiimikohtauksen kuvaamista ei ehditä purkaa heti

kuvauspäivän päätteeksi, niin on kannattavaa sopia sille aika mahdollisimman pian. Usein saattaa olla jopa parempi järjestää purkukeskustelu irrallaan kuvauksista, jolloin asianosaiset ovat ehtineet prosessoida tapahtunutta ja kykenevät kommunikoimaan kokemansa selkeämmin. Purkukeskustelu on ennen kaikkea tapa prosessoida tapahtunutta sekä samalla oppimisprosessi. Se toimii myös luottamusta valtavasti syventävänä toimintatapana. Sen pohjalta ohjaajan ja näyttelijän työsuhte kehittyä, luottamus kasvaa ja he oppivat tuntemaan toistensa työskentelytapoja tarkemmin.

4.6 Jälkituotanto

Intiimikohtausten purkukeskustelu olisi hyvä käydä viimeistään jälkituotantovaiheessa. Etenkin alkutaipaleen elokuvantekijöille siitä on valtavasti hyötyä. Sen lisäksi, että purkukeskustelu toimii merkittävänä oppimiskokemuksena, luo se näyttelijöille avoimen ja vastaanottavan ympäristön käsitellä mahdollisesti vaikeaa aihetta totuudenmukaisesti ja luottamuksellisesti.

Leikkaajan tulee olla tietoinen näyttelijöiden rajoista sen suhteen, mitä lopullisessa teoksessa heistä voi näyttää. Intiimikohtaukset pitää leikata sen mukaan, mihin näyttelijät ovat antaneet suostumuksensa. Jos lopullisen teoksen leikkauksessa halutaan käyttää materiaalia, jossa alastomuutta on enemmän kuin mistä on sovittu, tulee siihen saada näyttelijän suostumus. Kaikkein helpoin keino varmistua suostumuksesta on tarkistuttaa kohtaus näyttelijällä.

Ilman näyttelijän lupaa ei tule myöskään yhdistää muuta kuvattua tai tietokoneella tuotettua tai ehostettua materiaalia alkuperäisen intiimikohtauksen kuvattun materiaalin kanssa. Tästä esimerkkinä voisi olla intiimikohtauksen sekaan leikattu, sijaisnäyttelijän kanssa kuvattu paljastavampi materiaali, jolloin varsinaisen näyttelijän materiaaliin olisi sekoitettavissa jonkun muun rohkeampaa materiaalia.

Myös äänisuunnittelussa tulee huomioida näyttelijän tietoisuus ulkopuolisen materiaalin lisäämisestä, jolloin näyttelijään on esimerkiksi rinnastettavissa seksuaalisia ääniä, joita hän ei ole itse tuottanut. Ohjaaja-käsikirjoittaja Petri Kotwica kuvaa haastattelussa tilanteen, jossa näyttelijä ei ole ollut tietoinen, minkälaisia seksiaaktin ääniä hänen suoritukseensa lisättäisiin lopulliseen teokseen ja oli loukkaantunut nähdessään sen. (Kotkaniemi 2020e, 23:31 min) Jälkituotannon vaarat rajojen ylittämisen suhteen ovat usein yllättävät, eikä niihin osata varautua samalla tavalla kuin esimerkiksi kuvauksissa, missä

asianosaiset ovat läsnä. Myös leikkaaja ja äänisuunnittelija tulee saattaa tietoiseksi intiimikohtausten arkaluontoisuudesta ja näyttelijöiden yksilöllisistä rajoista.

5 LOPUKSI

Elokuva-alan käytänteet henkisen hyvinvoinnin suojelemisen ja väärinkäytösten estämisen puolesta ovat murroksessa. Alalla ilmenneiden väärinkäytösten, Me Too -liikkeen ja median nostamien tapausten vaikutuksesta elokuvateollisuudessa on tapahtunut isoja rakenteellisia muutoksia hyvin nopealla vauhdilla. Isojen tuotantoyhtiöiden ja suoratoistopalveluiden reagoiminen murrokseen on kiihdyttänyt toimintakulttuurin muutosta entisestään. Mitä tulee intiimikohtausten turvallisuuden kehityssuuntaan globaalisti, niin rahan ja vaikutusvallan voima on näyttäytynyt tässä tapauksessa erittäin positiivisessa valossa, kun johtavien tuotantoyhtiöiden ja suoratoistopalveluiden uudet linjaukset ovat ohjanneet koko alan toimintakulttuuria turvallisempaan suuntaan. Myös Suomen elokuvasäätiö on pyrkinyt jatkuvasti edesauttamaan toimintakulttuurin kehitystä ja julkaisi esimerkiksi jo vuonna 2018 virallisen ohjeistuksen seksuaalisen häirinnän ehkäisyn puolesta.

Opinnäytetyöni käsittelee ennen kaikkea intiimikohtausten turvallisuutta. Rajasin aiheen omasta erikoistumisalueesta käsin koskemaan erityisesti elokuvaohjaajan työnkuvaa suhteessa intiimikohtauksiin. Koen onnistuneeni aiheen rajauksessa ja käsitelleeni sitä kattavasti elokuvaopiskelijoiden ja amatööri tuotantojen perspektiivistä. Toivon, että työ tavoittaa elokuvaopiskelijat ja ohjaa yhä useamman tulevaisuuden elokuvantekijän opiskelemaan aiheesta lisää. Henkisen turvallisuuden vaaliminen on aiheena äärimmäisen tärkeä ja tätä työtä laatiessa olen monesti hämmästellyt sitä, kuinka vajavaiset 2020-luvun työympäristön rakenteet voivatkaan vielä olla.

Koin opinnäytetyöni tärkeimpänä tavoitteena lisätä tietoisuutta aiheesta. Sen lisäksi halusin varustaa itseäni tulevaisuuden varalle, jotta en joutuisi enää kohtaamaan yhtäkään intiimikohtauksen ohjaustilannetta vailla tarvittavia työkaluja. Halusin oppia aiheesta, jotta voisin itse olla omilla toimintatavoillani johtamassa kohti turvallisempaa elokuvantekoa. Onnistuin tavoitteissani paremmin kuin osasin kuvitellakaan. Ilokseni voin todeta, että oma kouluorganisaationi reagoi opinnäytetyöhöni sen arviointivaiheessa erittäin myönteisesti ja opettajien keskuuteen oli ehtinyt myös tulla alan rakenteista käsin uusia vaikutteita. Elokuvakoulut seuraavat alan virtauksia aktiivisesti, ja intiimikohtausten turvallista toteuttamista käsittelevää koulutusta on lähitulevaisuudessa varmasti tarjolla yhä useammassa korkeakoulussa.

Ammattituotantoja ja amatöörituotantoja tulee aina erottamaan yksi merkittävä seikka: budjetti. Rajalliset resurssit pakottavat ajamaan mutkat suoriksi. Mutta turvallisuuden kanssa ei tulisi koskaan tehdä kompromisseja. Elokuvaopiskelijoiden tulisi olla siinä kärkijoukossa, joita varustetaan intiimikohtausten turvalliseen toteuttamiseen. Ohjaajaksi erikoistuville tulisi antaa valmius ohjata intiimikohtauksia, sillä vaikka alalle vakiintuisi nopeastikin läheisyyskoreografin toimenkuva, niin sellaiseen ylellisyyteen ei sovi olettaa olevan resursseja opiskelijatuotannoissa. Läheisyyskoreografin toimenkuva on äärimmäisen vastuullinen ja siinä toimiminen vaatii pidempää kokemustaustaa, eikä voi olettaa, että paikan voisi opiskelijatuotannoissa täyttää vain yksi luokahuoneessa muiden joukossa istuva elokuvaopiskelija. Täten ainoaksi vaihtoehdoksi jää järjestää koulutusta ohjaajaksi erikoistuvilla, jolloin heillä on valmius toteuttaa vähemmän vaativia intiimikohtauksia itsenäisesti.

Henkisen hyvinvoinnin suojelemisen rakenteelliset puutokset ovat elokuva-alalla mittavat ja sen vaikutukset ovat yhä selkeämmin luettavissa aihetta käsittelevästä uutisoinnista. Intiimikohtauksiin erikoistuneen ammattitehtävän vakiintuminen on mielestäni väistämätöntä. Sen myötä koko toimintakulttuuri ottaa harppauksen eteenpäin. Toivon, että tilaisuus ymmärretään hyödyntää ja alalle voisi syntyä saman prosessin myötä työsuojeluvaltuutetun tehtävää mukaileva toimenkuva. Käynnistyneen murroksen myötä aloittelevat elokuvantekijät osaavat varautua elokuvantekoon vastuullisemmin yhä varhaisemmassa vaiheessa ja osaavat hahmottaa yhä moniulotteisemmin intensiiviseen työympäristöön sisältyvät riskitekijät. Elokuva-ala on vihdoin saamassa kauan kaivattuja rakenteita ja niiden tuoma järjestys luo väistämättä turvaa. Tulevaisuus näyttää valoisalta ja yksi asia yli muiden ilahduttaa minua suuresti: asiasta käydään enenevissä määrin aktiivista ja avointa julkista keskustelua.

LÄHTEET

Carteris, Gabriella & White, David (SAG-AFTRA) 2019: Navigating and Negotiating Intimacy. Podcast-haastattelu, Spotify -suoratoistopalvelu https://open.spotify.com/episode/6HkJJZnzcTIPQ51UGLcpg?si=5PpQB_tZSJWggBA_w_gcBg

Chaundy, Kate 2020: Work, Actually – INTIMACY COORDINATOR: Ita O'Brien. Podcast-haastattelu, Spotify -suoratoistopalvelu <https://open.spotify.com/episode/78dnc22DyXowGT7FnDPsDK?si=waNSWdEqTzKNdXhtQp1TJQ> Viitattu 8.11.2020

Collins-Hughes, Laura 2017: Need to Fake an Orgasm? There's an 'Intimacy Choreographer' for That. The New York Times -verkkolehti <https://www.nytimes.com/2017/06/15/theater/need-to-fake-an-orgasm-theres-an-intimacy-choreographer-for-that.html> Viitattu 9.11.2020

Guardian Culture 2019: Staged sex: how an intimacy coordinator works with actors on sex scenes. Youtube-videopalvelu <https://www.youtube.com/watch?v=vXP4OLeUCE> Viitattu 2.11.2020

Hann, Michael 2012: How 'sexposition' fleshes out the story. The Guardian -verkkolehti <https://www.theguardian.com/tv-and-radio/2012/mar/11/sexposition-story-tv-drama?news-feed=true> Viitattu 17.11.2020

Harris Walker, Julie 2019: The Other 50% - A Herstory of Hollywood . EP150 AMANDA BLUMENTHAL. Podcast-haastattelu, Spotify -suoratoistopalvelu https://open.spotify.com/episode/6feKbz0Zf6jblg775v1G2?si=pHr_7B88RIWjKYDSFsaAfw Viitattu 15.11.2020

Kerr, Breena 2018: How HBO Is Changing Sex Scenes Forever. Rolling Stone -verkkolehti <https://www.rollingstone.com/tv/tv-features/the-deuce-intimacy-coordinator-hbo-sex-scenes-739087/> Viitattu 9.11.2020

Kotkaniemi, Saara 2020a: Ohjeistus intiimikohtausten tekemiseen kameratyöskentelyssä. Suomen elokuvasäätiö <https://ses.fi/wp-content/uploads/2020/10/Ohjeistus-intiimikohtausten-tekemiseen-kameratyoskentelyssa.pdf>

Kotkaniemi, Saara 2020b: Selvitystyö intiimikohtausten tekemisestä kameratyöskentelyssä. Suomen elokuvasäätiö <https://ses.fi/wp-content/uploads/2020/10/Selvitystyö-intiimikohtausten-tekemisestä-kameratyoskentelyssa-2020.pdf>

Kotkaniemi, Saara 2020c: Jakso 6/6: Pia Rickman. Podcast-haastattelu <https://anchor.fm/saara-kotkaniemi/episodes/Jakso-66-Pia-Rickman-elptrd>

Kotkaniemi, Saara 2020d: Jakso 5/6: Alli Haapasalo. Podcast-haastattelu <https://anchor.fm/saara-kotkaniemi/episodes/Jakso-56-Alli-Haapasalo-eljrq5>

Kotkaniemi, Saara 2020e: Jakso 3/6: Petri Kotwica. Podcast-haastattelu <https://anchor.fm/saara-kotkaniemi/episodes/Jakso-36-Petri-Kotwica-el459p>

Mamet, David 1991: On Directing Film. Penguin Books

O'Brien, Ita 2019: Intimacy on Set Guidelines. Verkkojulkaisu <https://www.intimacyonset.com/intimacy-on-set-guidelines.html> Viitattu 2.11.2020

Oller, Jacob 2020: Game of Thrones cast speaks out on early sex scenes: 'It was supposed to be a closed set'. Syfy Wire -verkkolehti <https://www.syfy.com/syfywire/game-of-thrones-cast-jason-momoa-nudity-sex-scenes> Viitattu 9.11.2020

Sawa, Dale 2019: 'Take care of your actors': the intimacy director keeping Netflix's sex scenes safe. The Guardian - verkkolehti <https://www.theguardian.com/tv-and-radio/2019/jan/25/netflix-sex-education-teen-drama-intimacy-director> Viitattu 10.11.2020

Sundqvist, Janne 2020: Pia Rickman puhuu seksistä ilman häpeää, tavoitteenaan turvalliset ja paremmat elokuvat – ”Elämälle vieraat seksikohtaukset opettavat katsojille vahingollisia malleja”. Yleisradion verkkolehti <https://yle.fi/uutiset/3-11623935/> Viitattu 6.11.2020

Tarantino, Bob 2014: You Want Me to do WHAT?! The Nudity Rider in Film and TV Projects. Entertainment & Media Law Signal -verkkojulkaisu. Viitattu 25.11.2020 <http://www.entertainmentmedialawsignal.com/you-want-me-to-do-what-the-nudity-rider-in-film-and-tv-projects/> Viitattu 24.11.2020

Torvinen, Pekka 2020: Suomalaiset näyttelijät paljastivat karmeita kokemuksiaan seksikohtausten tekemisestä, eikä se yllätä elokuva-alalla: ”Johtuu enemmän tietämättömyydestä kuin epäkunnioituksesta”. Helsingin Sanomat -verkkolehti <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000006660316.html>

Weston, Judith 1999: Directing Actors: Creating Memorable Performances for Film & Television. Michael Wiese Productions